

Выходить два раза на мѣсяць, каждого 1-ого и 15-ого, въ объемѣ 2—2½ аркуша.

Редакція „Зорѣ“ въ каменницѣ подѣ ч. 8. у л и ц я А к а д е м и ч н а.

ЗОРЯ

Пренумерата выносить: на цѣлый рѢКЪ 5 ар., на повѣ року 2 ар. 50 кр., на чверть р. 1 ар. 25 кр.

Пренумерату належить присылать до администраціи „Зорѣ“ (улиця Академична ч. 8.)

ПИСЬМО ЛИТЕРАТУРНО-НАУКОВЕ ДЛЯ РУСКИХЪ РОДИНЪ.

НАРОДНОСТЬ—СЛАВЯНСТВО—РУСЬ.

Афоризмы Володислава Федоровича.

Каждый человекъ хочетъ мати свой кутокъ — такъ само и каждый народъ. Се есть „домовое право“ народъ.

*

Народности роздѣрты мѣжъ кѢлькѣ державъ змагаютъ до національной еднѣности. Народность, се природна подѣстава державы, а властиво держава есть только естественною организаціею народности. Якъ довго карта етнографична не станеть картою политичною, такъ довго не буде на свѣтѣ супокою, бо такъ довго будутъ мѣжъ народами угнетеніи и угнетатели. Идеаль есть, щобъ каждый народъ живъ собѣ самъ для себе.

*

Що живе, те має душу; що має душу, те має индивидуальность; що має индивидуальность, те має право на заховане тои индивидуальности. Для того то каждый народъ, хочъ бы и якъ малый, має право бути самостоятельнымъ, самымъ собою. Голова державы повиненъ бути двигателемъ тои самостоятельности и еи найвысшимъ репрезентантомъ.

*

Народность есть понятие историчное, бо есть вытворенье исторіи.

*

Славяне мають двоихъ враговъ: Нѣмцевъ и Бауитовъ. Нѣмцы хотятъ имъ забрати ихъ землю а Бауиты ихъ душу.

*

Есть се рѣчь певна, що вузель теперѣшней европейской политики становить „восточное pytanie“. А въ томъ восточномъ pitanii дѣло иде не только о Туркахъ, кѢлькѣ о Славянахъ; значить, вузломъ теперѣшней политики европейской есть pitanie славянское, оно стоитъ на порядку дневномъ, оно есть заглавнымъ окликомъ.

*

До борьбы, котра чекаетъ насъ, Славянъ, для сповненія нашей историчной конечности и задачъ: увѣльченія и зорганізована народѣвъ славянскихъ, не досыть намъ мати урядниковъ и генералѣвъ, а треба патріотѣвъ и героѣвъ.

*

Нехай только каждый музыкантъ въ оркестрѣ докладно одиграе свою партію, то цѣлѣсть, гармонія, сама собою выплыветъ. Коли то Славянщина буде подобна до такой оркестры?

*

Славяне розпадаются на три группы: 1) западная: Чехи, Поляки, Серб-Венды; 2) восточная: Великорусы, Бѣлорусы и Малорусы; 3) полудневная: Словенцы, Серб-Хорваты и Болгары. Се есть угрупованье, dokonane самою природою, котораго нѣяка дипломатія не въ силѣ звѣчечити. Сеи обставины не можна опрокинути, бо се не аргументъ, але фактъ, а политика, котра не опреть на той фактичной и незаперечимой основѣ, есть иллюзія.

*

Добровскій въ своихъ „Institutiones grammaticae Slavicae“, Миклошичъ въ своей „Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen“ выказываютъ, что только Болгары, Сербы и Русины задержали въ своей мовѣ духа и формы чисто славянскіи. Иной Славяне затратили ихъ и приняли конструкціи германскіи або романскіи. Мѣшаніи мовы такъ само якъ мѣшаніи расы мало способны до сильной развитку. Нема у нихъ оригинальности, самостоятельности, чистой крови и одногодѣльного свѣтогляду. Они можуть зрѣбати богато и порядно, але не можуть вытворити власной культуры, власного стилю, власной философіи, — до того не став имъ оригинальности, еднѣности и чистоты душъ, — а душею народа есть его мова.

*

Терпѣть только слабѣи. Коли бѣ Русины не были морально и економично слабѣи, то не они, але ихъ враги терпѣли бы.

*

Люде мають респектъ только передъ силою, особливо передъ силою моральною.

*

Можна бути только слабѣишымъ або сильнѣишымъ, молотомъ або коваломъ, — иного выхода нема. Весь разумъ, вся цѣль политики житія поодинокихъ людей и цѣлыхъ народѣвъ — бути сильнѣишымъ одъ другихъ, бути молотомъ радше нѣжъ коваломъ т. е. не бути слабѣишымъ, не терпѣти, — бо терпѣть только слабѣи, чи то тѣломъ чи духомъ слабѣи, але заведѣи и только слабѣи.

*

Де е сила, тамъ она швидше чи пѣзнѣише выберетъ собѣ право истнованія; де е правдивый ключъ воды живои, тамъ нѣчо его зупинити не зможе: заткай его зъ горы, онъ бокомъ выбрызнетъ; чимъ дужше его забиваете, тѣмъ дужше змагаются его силы, поки въ концѣ такъ не зможуть ся, що перервутъ таму, поопрокидають перешкоды и покажутъ завѣстѣишымъ майстрамъ, якъ слабѣи и недорѣкѣи были ихъ намаганія супротивъ права природы.

*

Що мене найдужше вражає, такъ се те г ордоване чужихъ элементѣвъ надъ родимыми. Адже-жъ се переходить всякій границѣ розуму и приличности, коли хтось смѣе намъ въ очи сказати: „Хочъ я й не Русинъ, але я хочу ту на вашій рускій землі бѣльше значити, нѣжъ вы!“

*

На мѣсце деспотизму урядового наставъ деспотизмъ народностей, ще завзятіишій и нетолерантійишій. Упередъ дѣло йшло о свободѣ, теперъ иде о истованѣ.

*

У одиниць якъ и у народѣвъ кождый хоче бути „seines Glückes Schmied“. Не хочу щастя, котре бъ менѣ хтось пбѣля своихъ поглядѣвъ мовъ парাপлі втиснувъ въ руку. Такъ само и Русины хочуть самі собѣ зробити своє щастє, а не щобъ имъ его хтось накидувавъ.

*

Народъ бореться за свои людскі права, а въ боротьбѣ той здобуває заразомъ свои права національнѣ.

Изъ „Поезій въ прозѣ“ И. С. Тургенева.

I. Вдовольный чоловікъ.

Улицями города иде весело, підскакуючи, молодой чоловікъ. Руки его живы, моторны, очи сяють, уста усмѣхають ся, радѣсть розлита по ясному виду. Весь онъ — вдовольненъ, вѣща.

Що-жъ таке ему лучилось? Чи дбѣтавъ спадщину? Чи аванзувавъ въ службѣ? Чи спѣшати на любовной сходины?

А може онъ ино-що гараздъ поснѣдавъ, и почуте здоровья, силы оживило въ его суставы? Бо ачейже не почепили ему на швию твоій гарный, осьмигранный хрестъ, о королю польскій Станиславе?

Нѣ! Онъ выгадавъ клевету на своего знакомого, зъ цѣлымъ запаломъ розголосивъ еѣ, и отсе учувъ еѣ — ту саму свою клевету — одъ иншого знакомого, и самъ теперъ ѣй повѣривъ.

О, який вдовольный, який добрый навѣтъ въ сѣй хвили естъ сей милый, многонадѣйный молодой чоловікъ!

II. Воробецъ.

Я вертавъ зъ полѣваня и йшовъ по алеѣ. Мѣй пѣсѣ бѣгъ передомъ. Наразъ звѣльнивъ кроку и почавъ скрадати ся, мовъ завѣтривъ дичину.

Я поглянувъ дѣловъ алею и побачивъ молодого воробця зъ жовтыми заѣдами и молодымъ пухомъ на головѣ. Онъ выпавъ зъ гнѣзда — дужій вѣтеръ потрясавъ березами алеѣ — и недвижно сидѣвъ на стежинѣ, безпомочно простягаючи не окрѣпши ще крыльця.

Поволи зближавъ ся до него мѣй пѣсѣ, коли наразъ изъ сусѣдного дерева кинувъ ся старый, черногрудый воробецъ, грудкою впавъ просто передъ его мордою, весь розхристаный, зъ дикимъ видомъ и зъ розпухлымъ, жалѣснымъ крикомъ колька разѣвъ скочивъ напротивъ широко рознятой, великими зубами насажденной пащѣ.

Онъ хотѣвъ уратувати свое молоде, хотѣвъ заслонити его власнымъ тѣломъ... Его дробне тѣло все тремтѣло зъ переляку; его голосокъ робивъ ся дикимъ и

храпливымъ, — онъ йшовъ на загибѣль, жертвувавъ себе!

Якою страшною потворою мусѣвъ выдатися ему мѣй пѣсѣ! А прецѣнь же онъ не мѣгъ всидѣти на своѣй безпечной гильцѣ. Сила сильнѣйша одъ его волѣ пхнула его на зустрѣчъ страшной погибѣли.

Мѣй Трезоръ ставъ, а одтакъ біступивъ въ задъ. Видно, и онъ мусѣвъ пбзяти ту силу. Я прикликавъ его до себе и оддѣшовъ повенъ поважаня.

Такъ! Не смѣйте ся! Я почувъ дѣйстно поважане для тои малесенькой, хороброй пташины, для пристрастного выбуху еи любви.

— Любовь — подумавъ я — все-жъ сильнѣйша одъ смерти и одъ страху смертного. Она, она держитъ и по-рушає свѣтъ.

Переклавъ Комаръ.

ПРОРОКЪ.

Великъ пророкъ! велике его слово, — Оно луна', якъ дзвѣнъ той голосный, Все племя рѣдне слухати готово Натхнену мову, гомѣнъ той дивный.

Пророкъ въ громадѣ, наче кедръ въ дѣбровѣ, Здѣйма' онъ високо свое чоло; И мужъ товпляетъ ся, и чернобровій Жѣнки зъ дѣтьми малыми вкругъ его.

И по степу широкомъ розлягло ся Казане вѣщого пророка-ватага, — Тымъ словомъ кожне сердце пройняло ся, Огонь палкій по душахъ пробѣга'.

— „Ты батько наш!“ — пророку людъ гукає: „Ты свѣтло яснее слѣпымъ очамъ! „Повѣдаръ наш! твоя рука вгадає „Той шляхъ у край, одданый Богомъ намъ.

„Въ твоихъ устахъ — сама Господня воля, „Твоя рука — правиця естъ свята! „Нехай-же въ нѣй спочине наша доля, — „Благословенна чиста дума та!

„Веди-жъ ты насъ величнымъ шляхомъ правды! „Зъ тобою душѣ нашѣ и сердцѣ; „Тобѣ пребудемъ вѣрнии мы завжды, „Нехай святити ся въ-вѣкъ година ся!“

Иде пророкъ на ту розмову къ Богу; Провадитъ же его прихильный людъ, — Вкрыває вѣтемъ пальмовымъ дорогу, Хвалу спѣва', гуде тампанѣвъ гудѣ.

И слѣзы чулі полились въ пророка, Якъ на горѣ онъ ставъ на самотѣ, Тамъ на Синаю. Вся душа глубока Въ молитвѣ сердца вылилась отой, —

Въ молитвѣ ширѣй за свѣй людъ нужденный, Що долю доручавъ ему свою: О Господи! поради той людъ спасенный, Подай свѣй заповѣть святый, напои

„Нехай скрѣпить онъ чистіи бажаня
Всѣго народу вѣрного мого,
Нехай въ скрижаляхъ божіи вказаня
Затвердять думку ширую его!“

И довго ревне такъ пророкъ моливъ ся,
И выблагавъ зъ небесъ той заповѣтъ.
Зъ горы-жъ збѣшовъ, въ долину опинивъ ся,
Укрывъ чоло ему холодный пѣтъ!

Що-жъ тамъ побачивъ онъ середъ долины?
Нѣчого!... Людъ отой, що йшовъ за нимъ,
Недавно такъ, — щасливои хвилины! —
Теперь стоявъ передъ стовпомъ нѣмымъ!

Передъ безглаздымъ йдоломъ простягшись,
Народъ пророковъ йдолу молився,
Быку зъ метала, — вѣры бдцуравшись
Недавній... И мовчки подивився

Пророкъ на людъ той свѣй зрадливый,
Скипѣло сердце зъ жалю та зъ печаль,
Проклявъ той часъ гѣркій та нещасливый,
Объ землю онъ розбивъ свѣтъ крижаль!..

Та другій жаль прокинувся у пророка,
Якъ довше онъ на свѣй народъ давився:
Ему зъявилась яма та глибока
Душевная, въ котру той людъ точився.

И полились въ пророка слѣзы знову,
И онъ одрѣкъ ся жалю своего, —
До Бога зновъ здѣйнявъ горячу мову,
Щобъ спасъ нещастный, рѣдний людъ его!

О. Пчелка.

ЛЮБОРАДСКІЙ.

СЕМЕЙНА ХРОНИКА А. ПАТРИЧЕНКА СВИДНИЦКОГО.

(Дальше.)

II.

Все йшло якъ треба; по косовицѣ жнива наста-
вали, якъ и що року. Хозяины не нарадуютъ ся, що
Богъ благословивъ ихъ працю; та що ся радѣсть, по-
рѣвнавши, якъ радуютъ ся духовній школярѣ передъ
симъ часомъ! У нихъ ажъ приповѣсть склала ся: на-
стане май, въ опуки (въ пилку) грай; настане юнь, на
игры плюнь; настане юль, книжки стуль, тай до дому
сусуль! Та якъ имъ и не радувати ся? Завезуть ди-
тину хочъ въ недалекій край, а все въ чужу сторону,
и покинуть на божу волю въ рукахъ учителей. Сохне,
вяне дитина, всѣ мѣзки ему высушать; то якъ настане
та благословенна пора, той розпукъ, такъ що рай! тутъ
рай! чистый рай, правдивый; само царство небесне не
дасть такого блаженства. А ще для дитины, що зъ роду
не бувала дальше своего сѣнокоса або хутора, якъ ще
есть.

Скакавъ Антосъ на Кирика и Улиты — та ще якъ
скакавъ, и другій скакали йдучи зъ класы пѣсля публич-
ного экзамену.

— Чуєшь Робусиньскій?

— Га! озвавъ ся той.

— А пойдешъ проти пѣводы?

— А ты?

— А я пѣду, якъ и ты пойдешъ.

— Добре!

— То приходи же!

Такъ розмовлявъ Антосъ зъ своимъ землякомъ,
йдучи одинъ бѣдъ другого на сяженъ десять. И пусти-
лись бѣгти въ долину, лишь полы мають и чоботы ло-
потять. И вся школа бѣгла. Не одинъ и книжки пороз-
сыпавъ. Та куды тутъ до книжки! Нехай еѣ мыши
вѣдятъ!

Те дѣяло ся въ Крутыхъ. Крутій, мѣсто на Подбѣлю
въ Балтѣнськомъ повѣтѣ. Стоить воно на двохъ горахъ
и має двѣ церкви. Лѣвобѣцька и правобѣцька Украинна,
то все одинъ край, одинъ людъ и одна лиха доля; та хто
не бувъ по сей бѣкъ Днѣпра, жадной тямы не має про
сегобѣцьку Украинну; хто не бувъ по той бѣкъ, не знае
Украины тогобѣцькою. Отъ, хочъ бы й мѣста. Лѣво-
бѣцькій мѣста для правобѣчанъ здають ся селами, не
бѣльше, бо тамтешній ось якъ, подивѣтъ ся на Крутій.

Крутій мають въ собѣ двѣ паразіи: мѣйску и другу,
де нема жадного жида. Якъ вхати бѣдъ Кодымы*) то
въѣзжає ся въ мѣйску паразію. Довгенько треба со-
тати ся про-мѣжъ хаты и хатки, нѣмъ добере ся до „мѣ-
ста“. „Мѣсто“, то саме чоло мѣстечка; по самѣй сере-
динѣ чотырогранистый пляцъ, де ярмарокъ стає. Кожна
сторона сего пляцу вирає ся въ рядъ самыхъ лучшихъ
домѣвъ, все жидѣвскихъ. Нема въ сихъ рядахъ жадной
хрещенои душѣ, хибѣ жидѣвска наймичка або хто но-
чувъ. Тутъ мало не коженъ дѣмъ зъ заѣдомъ, а посто-
яльныхъ двѣрѣвъ тамъ и зазору нема, бо що заѣдъ, то
й постояльный двѣръ, а зъ заѣдомъ, мовлявъ, мало не
коженъ дѣмъ. Коженъ рядъ домѣвъ тамъ зве ся періа,
се поздовжна періа, то — поперечна. Се саме чоло мѣ-
ста; тутъ найбогатшій купецъ, тутъ крамницѣ и все... Се-
редъ пляцу колода стоить. За головными періями, чимъ
далѣй бѣдъ мѣста — дѣмки все дробнѣйшій, жида все
бѣднѣйшій, все бѣльше неохайности.

Якъ ити та йти, то кине ся въ очи, що выйдешъ
на пуге мѣсте, де нѣ одѣсенской хаты; а тамъ зновъ
починають ся забудынки, и всѣ на другій стиль: де двѣ-
рокъ стоить, де просто якъ сѣльска хата. Се вже по-
шли хрещеній людъ. Такъ всюды, и нѣде нема того, якъ
въ правобѣцькой Украинѣ, що живутъ помѣшаній, що й не
пѣзнають, де жидѣвска хата а де не жидѣвска. За мѣ-
стомъ де небудь особный пляцъ, де такожь стають яр-
марковій, вже зъ кѣнями та зъ товаромъ. Сей пляцъ
зве ся торговица, и дѣлать ся на кѣнскую торговицу и
на волову торговицу. Кому що завгодно купити, такъ
и знае, куды вдаритись, де чого шукати. То таке мѣсто
Крутій. По за мѣстомъ живутъ хрещеній людъ, и мѣсто
наче въ загородѣ: на захѣдъ сонця по за мѣсто йде по-
перечный яръ, а ярѣмъ вода слезить. Сей яръ сходять
ся зъ поздовжнимъ, що дѣлать Крутій на двѣ половинѣ
— мѣйску и не мѣйску. Тѣ кутки, що за мѣстомъ та
за ярами, звать ся: ся магалѣ, та магалѣ, нѣбы то: ся
сторона, та сторона, де хто живе, ту сторону и зве: ся
магалѣ.

Бѣля мѣста стоить школа на косогорѣ; якъ выйти
за ворота зъ класъ, то на ту магалѣ повертають въ лѣ-
ву руку и въ долину. Сюды то и бѣгла школа ото,
мовлявъ я.

Славна церква на тѣй магалѣ! Будувавъ еѣ князь

*) Мѣсто на Шпаковѣмъ трактѣ и на рѣцѣ Кодымѣ. (Авт.)

Абомелик и не жалував грошей. И въ хорошмъ мѣсцѣ поставивъ: оббравъ круту гору, що до Балты по нѣй дорога лежить, вырѣзали пляц на цвинтарь и выгнали храмъ Божій на диво дивнее на весь край. Церква крижова-бъ-то зве ся, а замѣць притворѣвъ поддашки на товстѣхъ мурованыхъ стовпахъ. Що вже по-выроблювано горорѣзбою, то й нѣщо казати! Долѣвка камѣнемъ выложена, плитами, и до даху такъ высоко бѣдъ землѣ, що торкни чоботомъ, то такъ и подѣ якійсь голосъ — не луна, а зазвенить — тр-р-рѣ! Зъ трехъ сторѣвъ такій поддашки. На кожнѣмъ хрестѣ, бѣлою бляхою обкованый, а самый дахъ червоный. По серединѣ, де они сходятъ ся хрестомъ, баня выведена зкругла-гранчаства, одна гранка больша а друга менша, и на кожнѣй большѣй гранцѣ окно, а на меншѣй замѣць окна манякъ зъ черного мрамору, кажутъ; промѣжъ окнами по чотыри стовпы, а надъ тѣми стовпами сама баня выведена; та ще не останя; на великѣй банѣ шия, то-жъ зъ окнами, вже зъ бѣлой бляхи, маняки, и тожъ зъ стовпами, на шѣй голова, тамъ маленькій перехватъ, а зверху яблоко, а на ѣму хрестъ стоять. Тутъ дахъ крытый бѣлою бляхою; и якъ сонѣчко сіяе, то бѣтъ такъ миготить, наче срѣбломъ сыпле. Гранки теперь помальованѣ въ сѣре, що въ зелене, — хочъ по китайски, про те я-косъ до смаку, а тодѣ були только въ сѣре помальованѣ. Любо окомъ зглянуть на сю церкву! Задалеки здае ся, що она на воздухѣ стоять — такъ выше хатъ; и будѣла якась легесенька. Не зважаючи на те, що церква не мала, а здае ся легка така, ажъ въ гору взно-ситъ ся, мовъ бы летѣти хоче и только жде, поки помо-лять ся добрый люде, а тамъ и вознесе ся. И въ сре-динѣ церкви хороша, богата; и мальоване дороге, свѣтѣй наче живѣй стоять, а надъ головою надъ крѣслатымъ лѣхтаремъ Духъ свѣтѣй — а не такъ що, якъ промѣнае, тамъ то вдатно змальовано! Отъ якъ поѣла дошу, коли хмара за гору засувае ся, и сонечко отъ-отъ мае вы-грѣти, то по небѣ якъ разъ такимъ промѣнемъ стрѣлае, якъ тутъ кругъ Духа свѣтѣго намальовано. А золота въ церквѣ ажъ капае. Може теперь и не такъ: я ще ма-лююкомъ туды заглядавъ!... Минуло ся...

Дзвѣниця коло тѣхъ-жъ церкви ще дивнѣйша: сто-итъ подмурокъ выше колѣна зъ круга гранчаствѣй; на подмурку по краяхъ, де гранки сходятъ ся, по обѣчъ помурованѣ стовпы — всѣхъ шѣсть паръ, здае ся, выши-ною въ сяженъ три; на тѣхъ стовпахъ мурованѣй под-дашокъ, якъ червонѣй поясокъ; на поддашку забудѣла зъ дѣрами замѣць оконъ. Тутъ дзвонѣ висѣять. Поверхъ дзвонѣвъ баня, тамъ шия, поддашокъ, швайка, яблоко, и на яблуцѣ хрестъ. Стоитъ собѣ дзвѣниченъка, и хрестъ на нѣй пышае ся: наче ѣму величѣйше стояти на такой пышной забудѣлѣ. Въ сѣй церквѣ колись-то бувъ за-дяка Волоскѣй; любивъ Бога хвалити та любить и въ горло залити. Такъ и вмеръ палиганы. Збѣтала ся жѣнка; зъ того й жила, що школярѣвъ держала. Мала вона хату подъ горою, на котроѣ церковь стояла. Тутъ то живъ нашъ Антосѣ Люборадченко, а просто писавъ ся Люборадскѣй Антонѣй!

Подивимо ся на ту хатину, де бѣтъ бѣдувавъ.

Наче навмысле проти такой махинѣ, якъ церква, ступнѣвъ трийцѣтъ въ долину наче купа гною. Мабуть не одну обору вычистили, подумавшъ, глянувши зъ горы. Та на що се орияемъ ѣѣ обклали? Ажъ дивѣшь ся, и курить, и коминѣ стирчить. Ге! такъ се хата! Такъ естъ! хата, коли хатю можно звати землянку — що только

дахъ надъ землею; навѣтъ оконъ не видно. Тутъ жила Волоська. Якъ зъ надвору, такъ и въ серединѣ хата була однаковѣсенъка: такъ не чекурно, неохайно.

Та не церемонѣте ся, панове! зайдѣмъ въ ту зем-лянку, подивимо ся, якъ воно тутъ въ школярскѣй стан-циѣ. Только згинайте ся, бо будувавъ сю хату низького зросту човѣкъ, и дверѣ мѣрѣвъ по собѣ, то абысьмо гудза не набили. Отъ заскрипѣли поламанѣй дверѣ, за-гуркотали; передъ нами наче гусятникѣй якѣй, то сѣни. Ступнѣвъ на два бѣдъ сѣнешнѣй порога — нѣ не такъ! Бачите, наче лѣжанка стоять! А середѣ неѣ вмурова-нѣй казанѣй бачите? и челюсти бачите, що наче въ лѣ-жанцѣ топить ся? Коли се бачите, то глянтѣ-жъ ще въ гору. Бачите, що ся наче лѣжанка вымурувана подъ коминомъ. Отсе котъ-на, щобъ вы знали! На охрестъ коло казана дѣры, чтобы дымъ проходивъ та полумѣя, якъ топить ся. Въ томъ казанѣ, якъ бы по добромъ хо-зѣйствѣ, грѣли-бъ окропы, якъ шмѣтъ зольѣтъ, а тутъ ва-рятъ кулѣшь школярѣмъ. Та ходѣмо далѣй. Коло самѣ-сѣнъкоѣй котуны, зъ глухого боку дверѣ до хаты, нема нѣ клѣмки, нѣ кѣлка, а только ремѣнецъ висѣтъ. Тяг-нѣмо-жъ за той ремѣнецъ, чи не бѣдчѣнѣтъ ся, бо нѣ-за-що взяти ся. Ай-ай-а! що се за диво? Щось довге, наче шурѣ, та такѣ довге, що зъ сѣней и концѣ не видно. Може подумае, что въ насѣ очѣ поганѣй? Нѣ! очѣ въ насѣ куды добрый, та мы стоимо въ сѣняхъ и голова наша надъ дверми, то й бачимо только до повѣ хаты зъ горы та въ низъ коминомъ.

Нѣчого робити! треба зѣгнути ся, коли хочете ввѣй-ти въ хату. Ступнѣвъ зо три бѣдъ порога стовпѣй стоять — сволокъ подпѣрае; коло самѣсѣнъкоѣй порога мѣ-никѣй, а по другѣй бѣкъ пѣчь. Ходѣмъ далѣй. Якъ ми-немъ стовпѣ, то наче въ лазаретѣ, кругомъ стоять кро-ватѣй — ажъ шѣсть. Все поперевертано, поперекидано, книжокъ купами по всѣй хатѣ, а зъ нихъ коли одна знаѣде ся зъ пѣльтурками, то ще хвалитѣ Бога. На столѣ леу, хочъ рѣшу сѣй. Долѣвка вымазана жовтою глиною, а сѣнѣй бѣлою, и подѣдено чернымъ. На глу-хой сѣнѣй килимъ висѣтъ, и на килимѣ колодка зѣ- на пѣдъ довжины, и на нѣй написано Nota. Нѣту чѣпляють тому, хто забалакае по нашому, хто „мужичить“. Ёѣ дѣти треба носити, доки не сѣбѣймѣшь другого въ та-коѣй же провинѣ. Кождоѣ, хто мужичивъ, запиеуютъ въ журналѣ, и за кару назначають вывчѣти кѣлькаде-сятъ латиньскѣхъ слѣвъ подъ рядъ — до трѣхъ разѣ, а тамъ вже бѣють. Оѣдъ нотѣ висѣтъ мѣтузокъ, якъ на-шильникѣй. Тутъ подъ сѣнѣю и кровать старшого. На дверѣхъ написано по первой значѣъ каждого дня въ тыждни по ряду: Н, П, В, С, Ч, П, С; и надъ каждою написано число дня — останне число пятнадцѣте липца. Сѣй значѣки окрѣмъ того ще й такъ толкуютъ: (Н) не-пѣй (П) попе (В) вина (С) сидѣ (Ч) читай (П) пѣсьмо (С) свѣте. Въ хатѣ нѣ духу живого: хозяйка пошла до-смотрѣтеля просити, щобъ школярѣмъ билѣтѣвъ не да-вавъ, бо не сповна ѣй заплачено; а школярѣ ще не по-приходили. Якъ чути потѣмъ, наче лошата бѣжать, да-лѣй крикъ, смѣхъ, зойкъ. Се дѣтворѣ йде. Въ-самѣ-пе-рѣдъ ввѣйшовъ у хату Люборадскѣй, лапъ за шапку жменею и жбурнувъ на кровать та й тицъ на стѣлѣ. Вѣѣгае другѣй. Сей поскакавъ по кроватѣхъ. За нимъ третѣй, четвѣртѣй — одинадцѣтѣй, дванадцѣтѣй. Стар-шого не було — тринадцѣтого. Де-жъ вони сѣлѣтъ? по-думае. А на тѣхъ шести кроватѣхъ — по два або й по три въ куцѣ, только старшѣй-самѣй. Щобъ не было

тїсно, то вони головами лягають один до образів а другій до порога, и вь нощи оденъ другому очи підбивають. И стає розуму вь батьківъ сажать дїтей по стільки вь одну хату! Стало-бъ его на те, щобъ не губить свои датины; та чоломъ муру не пробешъ: не своя воля тутъ грає, а смотрительска. Якъ Люборадека приїхала зъ Антосямъ, то, якъ веє, взяла пару колачїв хлїба — а вь тїй сторонї колачїв печуть, що вь рещето не змїстити ся — здоровї, фляшку вина взяла и три карбованцїв грїшми, тай повела сына „являтись“. Идучи по-передъ класы, здыбала жїнку таку здорову зъ себе, що куды! червону; дукачївъ та намыста на нїй, ажъ шию гнє.

— А що вы фмосць, сына привезли? пытає вона.

— Еге-жъ! отсе веду являтись. Чи смотритель дома?

— Дома, та сердитый.

— Боже, твоя воля! А дуже сердитый? пытає панї-матка.

— Якъ огонь, — озвалася молодиця.

— Господи — Господи! Та вже не зїсть.

— А станцію вже маєте? запытала та молодиця.

— Нї ще.

— До мене, фмосць; вь мене людскихъ дїтей таки гурточокъ, мене знають. Не будете нарїкати. Пытайтєсь до Волоськои.

— Та коли-бъ менї якъ до смотрителя перше, — одказала панї-матка.

— Се вже дасть Богъ одбудете якъ небудь, — одказала Волоська и додала: приїжджайте фмосць, не знайдете лучше, якъ у мене. А славный ваш сынокъ. А чи несете що смотрителю?

— Та що Богъ давъ.

— То не лякайтесь, — змякне.

Зъ тымъ и розійшлись.

— Слава Богу, — подумала Люборадека, — що найшлась таки людина! — Хочъ духу піддала. — И пішла своєю дорогою.

Бдучи вь мїсто одъ Кодымы, то-що, зъ полудня, якъ вже доїжджати до жидївськихъ домівъ, по праву руку стоять церква мїйска, а по лїву далеко одъ дороги, вь низъ за пустымъ городомъ двіръ, чоломъ проти горы, зъ рундукомъ, и передъ дворомъ великій пляцъ, штахетами обгороджений.

Проти ворітъ на-впоперекъ якісь забудынокъ, тожъ мурований, не мазаний бувъ, то й видно, що зъ бльшого камня. Се стайня, маптарня, дроварня и комора підъ однимъ дахомъ, а той двірочъ — класы. Клasy стоять по праву руку, якъ ити одъ ворітъ, и по дорозї по тїмъ же боцї на стовпї розбитый звїнокъ висить. Все те було новина для Люборадскои, що тягла черезъ подвірє першій разъ, сама не своя, наче зварена. Та де-жъ смотритель живе? кого поспытати? Наче Богъ пославъ якогось панотця, тожъ зъ сыномъ.

— За мною, — каже, — я вже бувавъ тутъ.

Зновъ подякувала Люборадека Богу и пішла. Минають класы, повернули вь праву руку за лясы, а тамъ же обернулись вь праву руку и стали спускати ся ступанкою наче вь лїохъ. Коженъ ступень озывавъ ся вь низу, озывавъ ся и вь душї нашої панїматки.

— Якъ до него приступити? — пытала вона сама себе. И здалась на божу волю: що — думає — робитиме сей панотець, те й я робитиму. А що вже сынъ того панотця, то йшовъ бїлий якъ глина. Не втїкло

се одъ острого маминого ока. — Бїднї дїти — думає вона — не дармо мои татунько покійникъ кажуть було, що будуть не ученики а мученики, не учитель а мучитель.

Ступанка не довга була, східцївъ шість, а тамъ вь право ще ступанка вь сїнцївъ, на два східцївъ. Ступенївъ зо два зробивши сїнцями, на лїву руку дверї. Скілько тутъ молилось и зїтхало! Скілько плакало-ридало! Нема того, хтобъ перелїчивъ. Топтався и я тутъ... Здасть ся, зъ меншимъ страхомъ ставали люде передъ судъ инквизици, якъ оттуть. Душа, було, завмре, зовсїмъ завмре, якъ муха вь осени. И землї підъ собою не чуєшь, и свїта передъ собою не бачишь; тільки вь ушахъ шумить та серце бить ся, якъ рыба на гачку. Вертаєшь ся, було, то наче зъ заду чортъ поганяє, такъ помыкаєшь. Ажъ тодї трохи одійде на серцї, якъ за ворота вийдешъ та оглянешъ ся, що нема нїкого за тобою.

Вь тїхъ сїнцяхъ панотець винявъ гребнї изъ кишенї, розчесавъ ся, обтеръ чоботы полою, розчесавъ сына и взявъ рукою за клямку.

— Чи вы вже готовї? — пытає Люборадскои.

— Пождїть, чи не забула я чого, — одказала она.

И стали вь двїхъ, позадумувались. Дїти стояли якъ повкокупанї; ще Антося не такъ, а що той, то якъ стовпъ, щобъ поворухнувъ ся.

— А шо? ходїмо! — заговоривъ далї панотець.

— То й ходїмъ, — одказала Люборадека.

Привгладивъ той косы, бороду, вуса; глянувъ на свїй вузликъ, що нїсє смотрителеви, глянувъ вь руку на грошї. Люборадека те-жъ зробила, и дверї тихо одчинившись ще бльшь страху завдала. Чого-бъ, бачить ся? Та вже хто его зна, чого, а чогось страшно, що й не сказати.

Довго стояли родителї, нїмъ вийшовъ его высокоблагородїє; и кашляли, и одкашливались, все коло порога; гомонї чути, а самого нема тай нема. Якъ ось одчинились дверї зъ другої кїмнаты и вийшовъ смотритель — стрижений, голений; нїсє ему карлючкою, а очи свїтять ся якъ у кота, здасть ся, отъ и кинеть ся, якъ кїтъ на мышу. Вийшовъ и ставъ. Поклонились панотець и панї-матка.

— Здравствуйте! заговоривъ онъ пышно двлячись, якъ панотець підійшовъ до него: майó вамъ нїжайшее почтєніє! каже. И взялись за руки. Тутъ и щєзло те, що вь панотця вь жменї. Те-жъ зробила и Люборадека.

— Вашъ сынъ пїрвой разъ? — пытає Люборадскои смотритель.

— Такъ єсть, ваше высокоблагородїє, одказала вона.

— А умєєть онъ чїтати?

— Каже мїй пїпъ, що вмїє, а я неписьменная. Вь церквї читавъ, — сама чула-мъ.

— Ану, мальчїкъ, прачїтай намъ что нїбудь, — заговоривъ смотритель до Антося и взявъ книжку зъ стола.

— Вотъ єта, каже.

Куды, якъ оторопївъ Антося! Господи! — вь души молилась панїматка, — допоможи-жъ ему.

Та книжка була — псалтырь гражданського друку. Антося вмїєвъ лишъ по-церковному и то читавъ на украинске а не на московске; той почавъ: блаженъ-мужь-ко-то-рый не ходитъ по пути....

— Таво стоїло напутїть, кто тебя учїлъ чїтати, — гукнувъ смотритель. — А кто онъ таковъ? Кто учїлъ тебя чїтати? запытавъ далїй.

Original from

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Digitized by Google

— Га? озавсь Антосьо.
— Питають дурнику, хто тебе вчив читати, підхопила мати. Кажі: татко.
— Татко, — за мамою сказав Антосьо.
— Мій старий самъ его вчивъ, — додала Люборадска.
— А самъ-та онъ їде учілся?
— Мы люде старосвітскій. Въ школахъ мій старий не бувавъ, — такъ коло дому навчивъ ся.
— Такъ і відна, — заговоривъ смотритель, — не такъ бы дѣтѣ читала. Їво бы стоїла напутіть, чтобы не бралса, калі не спасѣбнѣ. А їде вы астанавілісь?
— Ще нѣде, — каже Люборадска.
— Ну, такъ ступайте къ Валоской.
Всесь отсей часъ панотець стоявъ коло порога изъ сыномъ.
— А вы їде? — пытає смотритель.
— У Валоской думаю, — озавсь панотець, — еслі будѣтъ ваша мїлость позволіть.
— Харашѣ! — И пошовъ собѣ назадъ, звѣдкѣль вийшовъ, а тї й собѣ пошла.
— Що то за Валоська? спытала Люборадска панотця, якъ вже вийшли зъ того підземля.
— Та то вдова, дячиха.
— Тутъ якась вже вербувала мене до себе и сказала, щобъ до Валоськой пытатись; чи не вона се буде?
— Та сама, — підхопивъ поповичъ; другои Валоськой нема.
— Якъ тамъ у неи — добре стояти?
— Нѣ, — каже поповичъ, — я вже рѣкъ тамъ, а нѣчого доброго нема.
— Чого-жъ такъ смотритель за нею? — пытає панѣматка.
— Платить, — каже панотець.
— Та ще й доносить, — додавъ его сынъ. Инодѣ ще й підбреше. То смотритель и любить єѣ.
— Онъ якъ!... А чому-жъ въ другѣмъ мѣсцѣ станціи не знайти?
— Опѣсля злитиметь ся смотритель, — заговоривъ поповичъ, — и буде за що, чи нѣ, такъ и бѣ.
— Хай ему цуръ! озавася панѣматка.
— И я кажу, — каже панотець. Лучше нехай вже дитина такъ перемучить ся; а до дому прїѣде, то ѡджижить ся, анѣжъ мають нѣ за що здоровля ѡднати. — Добре мои покійніи татуно говорили, подумала Люборадска, що то будуть не ученики, а мученики, не учитель, а мучитель. Далѣй заговорила: — согрѣшили мы передъ Богомъ, прогнѣвили Его милосерного! Не дармо стоить написано: нашла на васъ мучительствъ, грабительствъ, розорительствъ; и вкорочу вамъ вѣку, якъ будете зліи. Не одному дитяти за нашї грѣхи тутъ вѣка вкоротять, — додала сумно.
— А що не одного талану позавлять, то й Богъ забудъ, — додавъ панотець.
Такъ, то иначе — а все на оденъ ладъ — кмѣтуючи, дѣйшли вони ажъ до Валоськой; покинули дѣтей своихъ и поѣхали, розпивши могорьчъ. Що то вже плачу було, якъ мати выѣжджала, а выѣжджаючи наказувала: учись сынку, а то будешь битый. — Антосьо не бувавъ дальшь Терновки — и то зъ матѣрю; а теперъ оставсь за девять миль! и гѣрко плакавъ, та щиро. Та плачь, хочъ и цѣлый океанъ-море наплачь, а лиха не ѡбїдешь, нѣ ѡбѣдешь. И мати сплакала, и поѣхала поцѣлувавши сына въ голову. (Дальше буде.)

ПѢСНЯ КРѢПАЧКИ НАДЪ ДИТИНОЮ. *)

6 пи дитя мое, спи житя мое,
Спи дитя мое красне!
Поки нѣчь на двѣрь, поки не зѣйшло
Наше сонечко ясне!

Ледви губонька залепечеть ся,
Слаба нѣженька стане,
Мала рученька перекрестить ся, —
Твое горе настане.

Не поѣдешь же ты нагуляти ся
На мягкому пѣсочку,
Не сховаешь ся въ спеку лѣтнюю
У садку въ холодочку.

Не зъ дѣтьми поѣдешь, паньську череду
Поженешь ты у поле,
Не пѣсокъ мягкій, стерня острая
Босї ноги поколе.

И ѡдъ сонечка не сховаешь ся
За ѡдѣорану скибу,
Завялять тебе въ полѣ сонечко,
Якъ ту вялену рыбу.

И неразъ слеза изъ очей спаде
На запаленїи груди,
И слезу тую зъ неба бачити
Тѣльки Богъ оденъ буде!

Станешь хлопцемъ ты, станешь парубкомъ,
Тобѣ все одна доля:
Череда мине, стане панщина,
Одна и та-жъ неволя!

А тамъ панови не вподобавъ ся,
Писаринъ якому —
Руки извяжутъ, ноги здыбають
И звезуть до прийому.

И забрыють лобъ, и до церкви вразъ,
Тамъ присягу прокажутъ,
У мундиръ вберуть, оружье дадутъ,
Свѣтъ на вѣки завяжутъ.

Поженуть тебе въ чужу сторону
И почнуть муштровать.
И звелять тобѣ мову рѣдную
На чужу изломати.

И наломить ся, и забудешь ты
Свою мову рѣденьку,
Спомянешъ неразъ не по рѣднѣму
Свою рѣдную неньку.

Спи-жъ дитя мое, не пробуджуй ся!
Спи дитя мое красне!
Поки свѣтъ увесь вразъ изъ мѣсяцемъ,
Вразъ изъ сонцемъ не згасне!

Ст. Руданскій.

*) Гарну сю пѣсню, важный причинокъ до пѣзнання поетичной творчости пок. Руданского, одержали мы ѡдъ Впов. Бориса

ОБГОЛЕНЬ ВУСЬ.

(Пригода зъ 1848 року.)

Було то въ осени 1848 року, по памятникъ бомбардованю Львова. Шумне и гаморливе жите политичне разомъ затихло, пострахъ ударивъ по всѣмъ краю. Въ ту непривѣтну пору мѣсточко Н. одного прекрасного дня зворушене було несамовитою звѣсткою, що „зъ самого Львова приѣхавъ полицейный урядникъ, бувъ въ бецирку, бувъ въ радѣ мѣйскѣй и въ концѣ удавъ ся на почту“. Нѣхто не знавъ, чого онъ приѣхавъ, и якъ то звичайно буває, о чѣмъ цѣкаві люде найменше знали, о тѣмъ найбільше говорили.

На другій день пришовъ профессоръ тамошни головной школы до аптики, де звичайно сходилася вся мѣйска интеллигенція за недостаею казина, щоби и собѣ яку вѣсточку про те учути. Панъ профессоръ бувъ то чоловічокъ не ябы якій; укбичивъ онъ гимназію, филологію, и, бачу, оденъ рѣкъ св. теологію, зъ котрой, не знати за що, его прогнали. Отже бувъ то чоловікъ, якъ на мѣсточко Н., дуже интеллигентный, и не много тутъ було такихъ, щоби ему въ наукахъ вырѣвнали... Але мимо того всего не дорѣвнувавъ онъ тутешнымъ джусамъ ані що до проворности а тымъ менше що до дотепу. Бувало звичайно пошнютъ его въ дурнѣ, нашуткують, накенкують, що неразъ ажъ до слѣзъ доведуть...

А до того небораць профессоръ дававъ имъ самъ неразъ нагоду до кепкованя, и немовъ самъ его выкликувавъ... Отъ такъ и теперь... Було то може зъ мѣсяцъ тому назадъ, коли онъ въ той самѣй кумпаніи чувъ, якъ говорили, що выйшовъ зъ горы приказъ, щоби урядники и учителя вусы голили. Тогда профессоръ нашъ, (звывая ся Страхайло), одушевленный патріотизмомъ польскимъ, хочъ зъ роду бувъ Русинъ, зъ заискренними очима сказавъ: „Скорше дамъ собѣ шию одрубати, чимъ вусъ обголю!“... Джусы присутній, знаючи добре натуру профессора, одповѣли: „Беремо Васъ за слово! — Прийде хвиля, коли его Вамъ пригадаемо!“... Профессоръ побадьоривши ся хвилину, одѣйшовъ, а зъ часомъ и забувъ о тѣмъ, що сказавъ.

Отже коли онъ теперь, по приѣздѣ полицейного агента прибувъ до аптики, заставъ тутка такую сцену: По серединѣ комнаты ходивъ старенькій пробошь орменскій, (котрый такожъ належавъ до кумпаніи шутливыхъ), зъ заложеными на задъ руками, зб спущеною въ долину головою, задуманный дуже, и пробуркувавъ одъ часу до часу, мовъ самъ до себе, поодинокій слова: „гмъ!... дивно менѣ... якъ то люде нерозважнѣ... за для марныхъ рѣчей... гублять себе, жѣнку и дѣтей...“

Въ другѣй комнатѣ, одъ котрой дверѣ були одхилены, стоявъ антикаръ и читавъ газету, а антикарекій помѣчникъ крутивъ щось въ слонку. Отже антикаръ пытае ся пробоша: „Объ чѣмъ вы панъ-отче такъ засумували ся и объ чѣмъ то такъ гуторите? Чи нещасте яке стало ся?“

Познаанского, переписану зъ памяти. Коли она була написана и якъ дѣстала ся до п. Познаньского, онъ не пише. Мы чули, що пѣсла пок. Руданьского остались въ рукописи трохи що не цѣлы два томы поезій, мѣжъ котрыми находилася и одна велика поема, высокои стѣйности п. з. „Царь Соловѣй“. Пѣсня отея каже намъ догадуватисъ, що и въ тыхъ рукописяхъ мусѣло мѣститисъ богато дороговѣнныхъ перель. Не вже-таки они пропадутъ, блукаючи по рукахъ земляковъ? А поки онъ нехай буде щира подяка п. Познаньскому, що хочъ отею пѣсню вывѣвъ на свѣтъ божій.

Ред. „Зоря“.

— „Ой стало ся, стало, — одповѣвъ пробошь, тай то велике! — И почавъ до антикаря нѣбы потаємно шептати, але такъ, щоби чувъ и профессоръ, котрый зъ цѣкавости уха нащуривъ и голову туды нахиливъ. „Казавъ менѣ почтмайстеръ въ секретѣ, що агентъ полицейный зажадавъ на почтѣ паперу, пера и атраменту, и що списувавъ всѣхъ до одного, котрѣ вусы носятъ не-голенѣ.“ Сказавъ, а нашъ профессоръ, коли се почувъ, якъ не вхопитъ за капелюхъ, тай въ ноги...

Антикаръ и пробошь поглянули на себе филлютерно тай давай реготати ся, кажучи: „Побачите, щось зъ того выйде!“

Не минуло минутъ зъ двайцять, коли профессоръ вбѣгавъ до аптики, вже зъ обголенымъ вусомъ, и каже тріюмфуючи: „Адѣтъ, що менѣ зрѣблять; я вже не маю вусовъ!...“ Тогда нашѣ шутники якъ не почнутъ смѣяти ся, тай кажутъ: „Чи памятаете, пане профессоръ, якъ то въ недавно торжественно заявили передъ нами: „Скорше дамъ собѣ шию одрубати, нѣмъ вусъ обголю!...“ а де ваше слово?“

Профессоръ засоромленный приткнувъ хустку до устъ и утѣкъ зъ аптики, але жидики по улицѣ, мовъ бы нарочно подмovenнѣ, вказували пальцемъ на утѣкающаго и кричали за нимъ: „Кікъ! кікъ! профессоръ безъ вусовъ!“

Бѣдный профессорско, змѣркувавши шутку, вчинивъ ся хорымъ и не выходивъ зъ хаты, ажъ доки ему вусы не одросли... А жѣнка за те неразъ ему добре голову змыла, и остро заказала, щоби вже нѣколи не ходивъ помѣжъ Н...кѣвскихъ обрванцѣвъ, (такъ ихъ некрасно прѣзвала).

— О! не здурите вы мене вже бѣльше, одгрожувавъ ся неразъ нашъ профессоръ, коли подыбавъ котрого юнака на улицѣ, — не дамъ я вамъ вже бѣльше здурити ся.

— Побачимо! — бувала звичайна на се одповѣдь.

Денисъ.

КОРОТКА

ИСТОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ РУССКОЙ.

Написавъ Омельянъ Огоновскій.

(Дальше.)

ПЕРІОДЪ ПЕРШІЙ.

Загальный поглядъ историчный и литературный.

Племена славянскіе, належачіе до народа руского, творили первѣстно федерацію зъ ладомъ демократичнымъ. Про-те вже за панованя першихъ князѣвъ зъ роду Рюрикового ставъ народъ боротисъ зъ властію центральною, коли деспотичный володарѣ намагались усувати автономію поконвѣчну. Именно зборы народній, що звались „вѣчемъ“, оставались ще довго захистомъ правъ народныхъ. А вже-жъ першій князь-Варяги мало журились добромъ народа руского: они волѣли бавитисъ зъ дружиною, котру понаймали по-найбѣльше зъ по-мѣжъ норманьскихъ очайдущѣ, вытѣорюючи зъ ней поволі аристокрацію родоу. Зъ людомъ стыкавъ ся князь хябалишь тогдѣ, коли збираючи данину навѣщувавъ его зъ пажирливою дружиною; впрочѣмъ побореніе племена до-ставляли князеві инѣгда охотниковъ, що подъ его про-водомъ пускались въ походы далеки. При помочи гро-

мадекій князь Олег та Ігорь поважились одтак за-
гнати ся въ похід аж до Царгороду, почомъ зъ ви-
зантійськими царями заключено такі договори торго-
вельні, які для Руси могли бути досить корыстными.
Коли-жъ першій князь зъ роду Варяжского, захоплючи
землі і добычѣ, справами народными майже зовсімъ
не займались, то Володимиръ Великій (980—1015) умівъ
погодити свои пляны володарскі зъ батьківськимъ ста-
ранемъ про добро народне. Одтакъ бажаючи покори-
стуватись просвіткою византійскою, прийнявъ вінъ христі-
янство въ грецькій Корсунь (988) і повернувши до Кі-
єва приказавъ всій Руси хрестити ся. Кажуть, що уче-
ники славянських апостолівъ Кирила і Методія про-
повідали слово боже въ нинішній Галичині і Волині,
изъ-за чого въ Руси вже въ другій половині вѣку IX.
подекуды находились христіане; але загальне навернене
Руси ко христіянству відбулось доперва по приказу Во-
лодимира. По причині же, що церковні достойники були
переважно Греками, котрі о добро народа не журились,
христіанська просвіта ширилась на Руси дуже поволі.
Поганскій світогляд остававъ ся вѣками помѣжъ лю-
домъ, не уступаючи передъ культурними змаганнями
христіанства. А вже-жъ усобицѣ князівъ спинали най-
більше великій напругу Руси до суспільного ладу. Якъ
лишь Володимиръ Великій передъ смертю руску землю
помѣжъ 12 синівъ подѣливъ, заворушились его потомки
незгодами та усобицями. Хочъ після заповіту Володи-
мира всякій великій князь Київскій користувавъ ся вла-
стію верховною надъ прочими князями молодшими, то
однако невдоволені князата поведували часто противъ
старшого володаря Київского і вели межі собою крѣ-
паву усобицю. Рускій народъ, що бувъ колись вольнимъ,
видѣвъ руїну батьківщини і не находивъ нѣгде польги
въ недоли. Правда, що въ більшихъ городахъ народні
вѣча хоснувались ще своїми правами, виступаючи ино-
гдѣ противъ самоволь ворохобнихъ князівъ, але сесі
заборола волі і свободи не мали вже давнѣйшою сили
та поваги, изъ-за чого народъ въ вѣку XIII. противъ
князівъ не мігъ вже виступати рѣшучо.

Межі потомками Володимира В. въ вѣкахъ XI. і
XII. бдзначились тільки два князѣ — Ярославъ Воло-
димировичъ і Володимиръ Мономахъ, правнукъ Володи-
мира В. — Ярославъ (1018—1054) любивъ науку і бувъ
творцемъ першого збѣрника законівъ, що звавъ ся „Прав-
дою Русьскою“. Славнѣйшимъ одъ Ярослава бувъ великій
князь Володимиръ Мономахъ (1113—1125). Его поста-
вляють взірцемъ мудрого, великодушного і миролюб-
ного володаря. Їму-то повелось зъєдинити майже цѣлу
роздроблену Русь; одтакъ мігъ вінъ побороти дикихъ
Половцівъ, що руску землю тяжко занапащували. Межі
руськими князями бувъ вінъ першимъ, що пѣклувавъ ся
обднимъ хлѣборобомъ („смердомъ“) і его оборонявъ
противъ самоволь боярской. Справедливо мігъ вінъ отже
о собі скавати: „Не хочу я лиха, но добра хочу бра-
тѣ і русьскій землі.“*) Однакже тая щаслива доба въ
исторіи рускій тревала коротко, і одтакъ политичній та
суспільній бдності на Руси проявились справді сум-
ніи. Внуку Володимира Мономаха, Андрѣя Боголюб-
скій, заснувавъ тогдѣ на півночі въ Суздалі окреме
князівство, що було независимимъ одъ великого кня-
зівства Київского.**)

*) Полное собраніе рус. лѣтописей. I, 103, 17. 18.

**) Первѣтними жителями тогдѣшньої Суздальщини були
Финны, племя азійске, але зъ годемъ-перегодемъ змішались зъ

противъ своєї батьківщини і въ 1169. р. пбславъ свою
ратъ зруйнувати Кієвъ, матірѣ рускихъ городівъ. Тому
же, що въ Кієві не було дѣяльнихъ князівъ, запопад-
ливъ і хитрий великій князь Суздальскій здумавъ скоро
придбати собі перевагу надъ слабосильними великими
князями Київськими. Стародавній, славний городъ Кієвъ,
що бувъ осередкомъ торговлѣ межі Востокомъ а нѣ-
мецкою Ганзою, тративъ своє значѣне политичне, изъ-за
чого такожъ митрополитъ перенѣвъ свій столець до Во-
лодимира надъ рѣкою Клязмою (1299). Опбеля-жъ стала
чезати въ Кієві і тая просвіта византійска, що зъ ре-
лігійною тѣсно була сполучена. Такъ отже положено въ
Суздалі засновокъ до будущої монархії московскої,
межі-тымъ коли въ Новгородѣ ладъ республіканскій
майже до кінця вѣку XV. иснувавъ.

Коли-жъ великій князь Київскій супротивъ великихъ
князівъ Суздальско-володимирскихъ не могли задер-
жати свого переднього становища, то въ Галичі, въ по-
луднево-західній стороні одъ Кієва, утворивъ ся новий
осередокъ житя политичного. Тутъ розвинулась нова дѣ-
яльність въ хосені самостійности Руси, по за-якъ и-
менно князь Володимирко, Романъ і Данило явились
володарями умными та енергичными. Романъ сидѣвъ не
тільки въ Галичі, але й въ Володимирѣ волинськомъ,
ба, придбавъ собі такожъ верховну власть надъ Кієвомъ.
Особливо-жъ Данило прославивъ ся въ Европі своєю ро-
зумною политикою та дѣлами богатырскими, за-для чого
папа Інноцентій IV. спонукавъ его, прийняти церковну
унію зъ Римомъ. Папа, посылаючи Данилові вѣнецъ ко-
рольскій, бажавъ позискати его собі для своїхъ ши-
рокихъ плянівъ въ политикѣ всесвітній, і обѣцявъ по-
дати їму помічъ противъ нападавъ татарскихъ. Тому
же, що обѣцяна помічъ не настигла, розірвавъ Данило
всяку звязъ зъ Римомъ та оставъ ся въ вѣрѣ благоче-
стивой.

Въ Галичі одбувались въ тыхъ часахъ вельми
важні подѣї. Звѣстно, що Угры вступили у-перве въ сей
городъ тогдѣ, коли синъ Белѣ, Андрѣй, занявъ тронъ
галицкій. Хоча же гордыхъ чужинцівъ небавомъ (1190)
прогнано, все таки і пбзнійше король угорскій не спу-
скали зъ очей справъ галицкихъ, а въ 1214. роцѣ Ан-
дрѣй при помочи Краковського князя Лешка Бѣлого по-
ставивъ тамъ свого сына Коломана королемъ. Чотири-жъ
роки опбеля (1218) прогнавъ Коломана Метиславъ Уда-
лий, которого Галичане були прикликали зъ Новгорода.
Тойже Метиславъ посадивъ на тронъ свого зятя, угор-
ского королевича Андрѣя (1227), і одтакъ Угры хозяй-
нували въ Галичі по-своему, поки ихъ Данило опятъ
не вигнавъ (1229). Виравдѣ вернувъ ся Андрѣй ще разъ
до Галича (1231), однако по его смерті (1233) угорскій
король не намагавъ ся вже нѣколи заняти трону галиц-
кого. А вже-жънай більшими противниками славного Да-
нила були галицкій бояре, що утворили могучу олигар-
хію, стараючись обмежити права свого князя. Кілько
мога поборювавъ Данило крамолы боярскі і въ житю
вельми дѣяльнѣмъ дававъ докази политичного розуму і
саможертвы для добра Руси. Бувши молодимъ двайця-
тилѣтнімъ молодикомъ боровъ ся вінъ (1224) при рѣцѣ
Калцѣ зъ поганими Татарами: въ 1229. роцѣ бувъ со-
юзникомъ Конрада, князя Краковско-мазовецкого, вою-
ючи противъ Володислава, князя Великопольщѣ, а 1254. р.
ними колоністи зъ Новгорода, изъ Смоленска, Вятки і зъ по-
лудневої Руси, изъ-за чого той засновокъ азійскій перетворивъ
ся въ породу славянську.

Original from

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

піднявъ ся походу на Чеховъ въ интересъ угорского короля Белъ IV. — Межи иншими дѣлами Данила не можна поминути односинъ его до роду Бабенбергъ. Его бо сынъ Романъ бувъ оженивъ ся зъ Гертрудою, братанкою Фридриха II. (Ратника), герцога австрійского, що бувъ послѣднимъ потомкомъ роду бабенбергско-австрійского. До тои женитьбы спонукавъ Романа угорскій король Белъ IV., котрый при помочи вельможъ австрійскихъ выступивъ противъ чешского короля Оттокара, хочачи заняти тронъ Бабенбергъ.

Хоча же Данило прославивъ ся въ Европѣ разумною политикою и завязавъ рицарскимъ, не здужавъ бнѣ вгамувати дикои Татарвы, що на Русь була повалилася неначе пошесть страшна. Въ 1240. роцѣ зруйнували тѣ поганцѣ багато городѣвъ рускихъ, именно Кіѣвъ, Каменецъ, Володимиръ и Галичъ, и частыми на падами занашасти всякѣ просвѣтнѣ змаганя Руси. Самъ Данило смиривъ ся передъ могучимъ ханомъ Батыемъ и бувъ приневоленъ, платити Татарамъ данину.

Литература руска починає ся вѣкомъ XI., коли Русь принявши христіанство познакомилася зъ просвѣтою византійскою (грецкою). Тѣлько-жъ не треба думати, мабуть-то тая просвѣта стародавна була многоцѣннымъ взбѣремъ для розвою молодои словеснои жизни въ тогдѣшній Руси. Въ Царгородѣ бо литература класична саме-тогдѣ була въ упадку; на мѣсці еи вытворилася аскетично-моральна словесность, ѡдтакъ списувались лѣтописи, енциклопедіѣ и хрестоматіѣ. Ѳдъ такои литературнои мертвоты не могло отже повѣяти животворнымъ духомъ на поетичну вдачу схѣднѣхъ Славянъ. Впрочемъ на дворѣ Володимира Великого заведено церемоніѣ оріентальнѣ, азійскѣ, изъ-за чого князь ѡддѣлювались ѡдъ своихъ пѣдданныхъ неначе стѣною китайскою. А по-за-якъ вышій мѣсця въ ієрархіи тѣлько Греки займали, то межи рускимъ духовенствомъ проявилася скоро апатія до самостѣйнои, просвѣтної дѣяльности, и про-те людѣ стоявъ ѡддалеки ѡдъ своихъ духовныхъ пастырѣвъ, що не хотѣли до него промовляти живимъ словомъ. Въ загальнѣ корыстувалось духовенство языкомъ церковно-славянскимъ, языкомъ мертвымъ, не тѣлько въ книгахъ церковныхъ але й въ писаняхъ богословскихъ*). Просвѣта бо византійска, пересаждена на землю руску, мала характеръ церковный и переносилася сюды або оригинальными творами грецкими, або посредствомъ перекладѣвъ болгарско-славянскихъ.

Хоча же изъ Греціи и Болгаріи въ Кіѣвске князѣвство багато духовенства прибуло, все-таки въ просторѣй земли число его оказалось недостаточнымъ. Тому-то спонуканый духовниками Володимиръ засновавъ

школы при церквахъ въ Кіѣвѣ. Велѣвъ отже ѡдбирати дѣтей ѡдъ знатѣйшихъ городянъ и ѡддавати ихъ въ тѣ школы, де духовники учили грамоты церковно-славянскѣ. Сынъ Володимира, Ярославъ I., прозванный Мудрымъ, завѣвъ такѣ-жъ школы въ Новгородѣ: по его приказу збѣрано у священникѣвъ и важнѣйшихъ городянъ около 300 дѣтей для науки. Вже-жъ и самъ Ярославъ любивъ читати книги и заохочувавъ именно черцѣвъ переводити книги грецкѣ на языкъ церковно-славянскій. Ѳдтакъ придбавши собѣ багато книгъ, зложивъ ихъ при Софійскѣй соборнѣй церквѣ въ Новгородѣ и засновавъ першу библіотеку.

Коли отже великій князь Ярославъ Мудрый любивъ науку и бувъ справдѣ приятелемъ грамотѣвъ, то не диво, що вже въ першѣй половинѣ вѣку XI. явились письменники рускѣ, котрі почали списувати свои творы въ мовѣ церковнѣй. До кѣнца X. вѣку можна ѡднести лише Уставъ Володимира Великого. Звѣстно бо, що сей князь, охрестивши Русь, дѣвавъ про скрѣпленє вѣры христіанскѣй межи своимъ народомъ, будувавъ церкви и пѣдносивъ повагу духовенства. На основѣ грецкого Номоканона*) установивъ бнѣ суды церковнѣй, пѣдчиняючи имъ въ деякихъ справахъ такожѣ людей свѣтскихъ. Про-те Уставъ Володимира В. заporučає церквѣ Богородицѣ признану досятину (изъ-за чого звалася она десятинною), та й означає випадки судѣвъ церковныхъ, наданыхъ митрополитамъ и всѣмъ епископамъ по земли рускѣй. Властива-жѣ дѣяльність литературна починає ся Иларіономъ, митрополитомъ Кіѣвскимъ, ба, можна сказати, що найдавнѣйшимъ памятникомъ рускѣй письменности єсть „Правда Русьская“ въ засновку своѣмъ, с. в. короткій збѣрникъ правъ рускихъ, списаний по приказу Ярослава Мудрого, а доповнений его наслѣдниками. Коли-жѣ сей памятникъ письменности свѣтскѣй проявляє деякѣ слѣды колишньої рускѣй мовы живои, то въ творахъ духовникѣвъ добачаемо языкъ церковный въ стародавнихъ формахъ. Письменнѣ бо рускѣ людѣ придержували ся тогдѣ переважно языка церковного, такъ якъ и въ Польщи въ тѣмъ часѣ важнѣйшѣ творы литературнѣ списувались въ языкѣ церкви с. в. въ языкѣ латинскѣмъ. А вже жѣ языкъ латинскій не бувъ ѡ стѣлько небезпечнымъ для розвою письменности польскѣй, ѡ скѣлько оказавъ ся абсорбуючимъ языкъ церковно-славянскій супротивъ мовы рускѣй. Языкъ бо латинскій не мѣгъ довго оставатись пануючимъ въ литературѣ польскѣй: жива мова мусѣла добитись до своихъ правъ, почѣмъ она могла розвиватись самостѣйно, по-за-якъ латинскій языкъ зъ мовою польскою не має нѣчого спѣльного. Не такъ склалось зъ языкомъ церковно-славянскимъ, котрый зъ языкомъ рускимъ бувъ посвояченъ. Грамотѣ бо рускѣ думали, що языкъ церковно-славянскій єсть книжнымъ языкомъ рускимъ, що ѡдтакъ мовою простѣго люду не годить ся писати книгъ церковныхъ и богословскихъ. Такъ отже мертвый языкъ церковно-славянскій, будучи приноровленнымъ до выговору руского, мавъ статись культурнымъ средствомъ народа, у которѣго була своя рѣдна мова жива, ѡдмѣнна ѡдъ церковщины! Того жѣ мертвого языка придержували ся особливо тѣ достойники церковнѣй, котрі були родомъ Греки, та й не мали нѣ-якой звязи зъ народомъ рускимъ.

*) Пѣдъ языкомъ церковно-славянскимъ розумѣемо тутъ литургичный языкъ нашої церкви, котра корыстує ся языкомъ славянскихъ апостолѣвъ Кирила и Методія. Тѣлько-жѣ той языкъ не являє ся у насъ въ первѣтѣйшѣмъ своѣмъ видѣ, але єсть зрученимъ именно що-до звукѣвъ. Той-то языкъ славянскихъ апостолѣвъ зовуть часто староболгарскимъ; ученый же профессоръ Фр. Миклошичъ называє его старословѣнскимъ, доказуючи, що се бувъ языкъ Славянъ панионскихъ. Такъ отже поодинокѣ народы славянскѣ, що придержують ся церкви схѣднои, якъ Малорусы, Великорусы, Сербѣ и Болгарѣ, приноровили тую мову старословѣнску до своего выговору. Именно на-блюдають они въ нѣй свои патѣмъ звуки, а дѣнекуды и формы своѣй мовы.

*) Грецкій Номоканонъ ѡбѣймає уставы церковнѣй и законы власти свѣтскѣй въ справахъ церковныхъ. Его переложено на языкъ церковно-славянскій и звано на Руси *Кормчая Книга*.

Першій почини письменности старорускои стали сильно змагатись одъ часу заснованя печерского монастыря въ Кієвѣ. Его постривъ на Берестовомъ поли преподобный Теодосій, ученикъ Антонія. Преподобный Антоній бувъ родомъ зъ города Любеча*) и постригъ ся въ черцѣвъ на горѣ Атоньскій. Атонъ же займавъ дуже важну ролю въ литературній взаємности Руси зъ Болгарією и Сербією. Каждый славянскій народъ православный мавъ тамъ свій монастырь (Паптелеймонѣвъ — рускій, Зографъ — болгарскій, Хиландаръ — сербскій). Изъ Славянщины одправлялись туды набожний путники и учений грамотѣѣ, що переписували многоцѣнный рукописи. Якъ же Антоній изъ Атона вернувъ ся въ рідну землю, то поселивъ ся въ малій печерѣ, котру за селомъ Берестовомъ надъ Дніпромъ выкопавъ бувъ священникъ Иларіонъ, що бувъ пѣзнѣйше митрополитомъ Руси. Той Антоній засновавъ спѣльне житє печерскихъ черцѣвъ, а его ученикъ Теодосій, бувши игуменомъ нового печерского монастыря, збравъ около себе майже сотню черцѣвъ. Сей монастырь ставъ ся одтакъ розсадникомъ вѣры и просвѣты въ тогдѣшній Руси; въ черцѣ постригались люде вѣсѣхъ станѣвъ: бояре, городяне, хлѣборобы, люде письменный и неписьменный, ба и князѣ покидали иногдѣ жизнь роскошну на своѣмъ дворѣ и глядали супокѣйного пристановища въ чернечѣй келіи. Такъ Микола Святоша, що бувъ внукомъ Святослава Ярославича, покинувъ самохѣтъ свое князѣвство Чернигѣвске и 1106 р. вступивъ въ печерскій монастырь. Въ хосенъ его дарувавъ свою бібліотеку, збудувавъ шпиталь и займавъ ся смироною службою, бувши по три роки кухаромъ и дверникомъ. Черцѣ того славного монастыря подавали неразъ князямъ раду въ важныхъ справахъ та и упоминали ихъ острымъ словомъ за-для крамолы и усобицы. Справдѣ, въ тяжкѣмъ лихолѣтїю печерскій монастырь бувъ неначе ясною зоркою на хмарнѣмъ небѣ: онъ удержувавъ въ силѣ моральне единство Руси, хочъ усобицами княжа власть запропалася а простора руска земля що-разъ бѣльше роздроблювалася. Въ его тихихъ стѣнахъ трудилася безъ впину грамотѣѣ-черцѣ, списуючи то творы богословскіи, то збѣрники лѣтописей, и хоча тая чернеча наука мала прикмету византійску, хоча тогдѣшня мудрѣсть не смѣла выразитись словами мовы живої, народної, все-таки тоє свѣтло, що блимало въ чернечѣй келіи скрѣзь пѣтьму, могло ясно запалахкотѣти, коли-бъ свѣжій воздухъ изъ рідныхъ стѣнѣвъ повѣявъ животворнымъ леготомъ въ тую твердню византійскої культуры. И справдѣ можна було сподѣватись, що закосяѣла византійщина зустрѣне ся колись зб здоровымъ, питомымъ свѣтоглядомъ народу руского. Уже-жъ самі черцѣ, списуючи житєписи святихъ печерскихъ въ мовѣ церковно-славянскій, читали тї творы людєви неграмотному и для лекшого зрозумѣня ачеїже въ поясненю оповѣданя корытувались мовою живою. Тому-то людѣ полюбили тї житєписи, и тымъ новымъ поглядомъ на свѣтъ чудесный заповнивъ тую душевну пустырѣ въ пытаняхъ вѣрованя христіянського, яка морочила всякого тямущого чоловіка за-для недостатку науки розумної. Впрочѣмъ тї черцѣ и свѣтскіи грамотѣѣ, що збирали матеріалъ до лѣтописей, були приневолєны ити помѣжъ народъ и слухати оповѣданъ людєй такихъ, що

бували въ свѣтѣ, що багато видѣли и багато дечого дѣзнались. Именно переймаючи одъ громады давній переказы, або и хѣснующіи пѣснями народными, такіи письменники записали неразъ у своихъ збѣрникахъ народній прислѣвья або фразы мовы живої. Про-те зъ годомъ-перегодомъ словеснѣсть церковно-славянська могла перетворитись въ литературу руску вже и въ давнѣйшихъ добахъ просвѣтної нашої жизни. Та отъ, грянула на Русь страшнымъ громомъ тяжка недоля зъ нападомъ татарскимъ: въ руїнахъ рускои землѣ запропастилася и тая просвѣта, що пѣдъ знаменемъ византійщины стала розвиватись. Опѣсєла втратила Русь самостѣйность державну, про-те доля мачишвина не дозволила їй здвинути величїи святихъ просвѣты народної.

Литература церковна.

Поученія, проповідь и посланія — се першій творы писателѣвъ церковныхъ, що наблюдаючи взѣрцѣ византійскій намагались для правотѣрного стада зладити деякіи научній писаня въ мовѣ, освяченѣй повагою церкви. Вѣсѣ тї творы зложились именно за-для того, чтобы просвѣтити князѣвъ и народъ наукою христіянською, та и чтобы духовну паству охоронити одъ пропаганды латинянъ и жидѣвъ. Чи духовники-грамотѣѣ осягнули свою цѣль, можна сумнѣватись; абстрактїйна, символїчна наука, списана въ мертвомъ языкѣ, була зрозумѣлю хїба лишъ старшинѣ церковної, котра одъокромилася одъ народу и бѣсомъ дивилася на его поконвѣнній звичаѣ и обычаѣ. По причинѣ отже, що одъ мертвого языка не повѣяло духомъ живымъ, при такѣй науцѣ рускій народъ не мѣгъ тогдѣ перейматись высокими идеями христіянства, а придержувавъ ся вѣками свого поетичного свѣтогляду поганьского.

а) Писателѣ.

1. Иларіонъ. Онъ бувъ священникомъ въ селѣ Берестовѣ близько Кієва, куды великій князь Ярославъ любивъ приѣзджати. Иларіонъ выходивъ часто изъ села на сусѣдню Днѣпрову гору, покрыту густымъ лѣсомъ. Тамъ выкопавъ печеру завбѣльшки въ два сажнѣ, моливъ ся Богу и спѣвавъ часы. Въ той печерѣ поселивъ ся опѣсєла преподобный Антоній, учитель славного Теодосіа. А вже-жъ въ самотѣ не мѣгъ Иларіонъ довго оставатись: Ярославъ пробуваючи въ дворцѣ Берестѣвскѣмъ, пѣзнавъ въ смирономъ пустельнику мужа вельми ученого и въ 1051. р. спонукавъ епископѣвъ, избрати Иларіона митрополитомъ Кієва и всеї Руси. Се бувъ першій Русинъ, що занявъ въ Руси престолъ митрополїчїи, доступный дотѣль тѣлько самымъ Грекамъ. — Иларіонъ писавъ не багато, але-жъ помѣжъ духовными письменниками давної doby онъ наибѣльше одзначивъ ся величїнымъ талантомъ реторскимъ. Головна сила его писаня лежить въ алегорїяхъ и образахъ поетичныхъ. Тѣлько-жъ, нѣгде правды дѣти, его писаня крѣмъ великого князя Ярослава и кѣлькохъ ієрархѣвъ безперечно не розумѣвъ нѣхто изъ сучасныхъ людєй.

Онъ написавъ: „Слово о законѣ, даномъ чрезъ Мойсея, и о благодати и истинѣ, бывшей намъ отъ Иисуса Христа“ *). Пишучи се Слово загадавъ Иларіонъ выступити противъ жидѣвъ, що свою науку бажали ширити въ Руси. Зъ симъ писанемъ сполучавъ ся „Похвала кагану нашему Вла-

*) Любечъ, городъ на лѣвѣмъ берегу Днѣпра, въ давномъ князѣвствѣ Чернигѣвскѣмъ.

*) Слово Иларіона выпечатано въ „Чтенїяхъ общества исторїи и древностей російскихъ“ Москва, 1845, № 7.

димирю“ *). Въ сѣй Похвалѣ апострофа до Володимира В. есть оправдѣ поетичною.

2. Теодосій Печерскій — родивъ ся въ першій половинѣ вѣку XI. въ мѣстечку Василевѣ недалеко Кіева и опосля постригъ ся въ черцѣ (1032). Въ 1062. р. выбрано его игуменомъ печерского монастыря, що его ѡнъ самъ основавъ, завѣвши въ нѣмъ вельми строгій уставъ Студійскій **). Славный сей игуменъ не боявъ ся казати слова правды ворохобнымъ князямъ, именно же наказувавъ ѡнъ остро Святослава Ярославича, коли сей князь выгнавши старшого брата, Изяслава, занявъ его тронъ въ Кіевѣ. Невгамована енергія побѣдъ сердечной доброты и характеръ прямой — се головный прикметы душевной необычайного сего мужа. Его житє описавъ чернецъ Несторъ. Теодосій умеръ 3. мая 1074 р. Ѣнъ написавъ: 1. „Посланіє къ великому князю Изяславу о латиньской вѣрѣ“. 2. „Духовніи поученія народу и кіевонечерскимъ инокамъ“, именно десять короткихъ поученій ко черцямъ, и одно обширне поученіє ко народу ***). Въ писемѣ о латиньской вѣрѣ выкрыває Теодосій Изяславови деякія обрядовіи рѣжницѣ обохъ церквей, сѣхѣдной и захѣдной, дорѣкає латинянамъ за ихъ вѣру и обычаѣ и въ загальѣ оказує ся супротивъ нихъ нетерпимымъ. Изъ его полемикѣ видно, що ѡнъ подекуды похибне мавъ понятє о вѣрѣ католицкой. Пишучи же се писемо полемичне бажавъ ѡнъ великого князя Изяслава, що бувъ союзникомъ польского короля Болеслава II., ѡдвернути ѡдъ заходу Европы и скрѣпити въ благочестивѣй вѣрѣ батьковѣ. — Изъ „поученій инокамъ“ можна дѣзнатись, що деякія черцѣ були лѣнливѣ и любилѣ грошѣ; въ поученіяхъ же ко народу Теодосій выкрыває тогдѣшній его блуды и недостатки моральніи, якъ останки вѣры поганьской, пиянство и таке инше.

3. Яковъ Мнихъ, сучасный преподобному Теодосію, написавъ „Посланіє къ Ярославову сыну Изяславу“, котрого бувъ духовнымъ отцемъ. Сей мнихъ высказувавъ князевѣ смѣло правду, замѣчаючи, що „одно имя великое не введетъ въ царство небесное“. Ёму приписують ся еще два творы: „Житіє св. Владимира и похвала ему“ и „Житіє Бориса и Глѣба“ ****).

4. Никифоръ, родомъ Грекъ, бувъ митрополитомъ Кіевскимъ (1104—1121). Ѣнъ написавъ а) „Два посланія къ Владимиру Мономаху“, одно о постѣ, о души и пяти чувствахъ †), друге „о Латинѣ“ (о латиньской вѣрѣ) ††); б) „Посланіє на Латину ко князю Ярославу Святославичу“ †††). Въ писемѣ „о постѣ“ Никифоръ нарисовавъ гарну характеристику великого князя, що найчастѣйше спавъ на „сырѣй“ земли, не любивъ пышного убраня, а ходивъ по лѣсахъ въ одежи „сиротинь-

скѣй“ (прѣстѣй), та що тѣлько въ потребѣ входячи въ городъ одягавъ ся по-князьвски. Митрополитъ замѣтивъ, що Володимиръ Мономахъ робивъ своими руками, що при ѡбѣдахъ самъ услуговувавъ своимъ гостямъ, та що дивлячись, якъ другіи у него бенкетуютъ, доволенъ бувъ „малою пищею и водою“. — Въ полемичномъ писаню о латиньской вѣрѣ ѡдповѣдає Никифоръ Володимирови на пытанє: „чому ѡддѣлялись Латиняне ѡдъ святой, соборной и правовѣрной церкви?“ — выкрываючи изъ становища церкви сѣхѣдной тѣи „вины“ Латиняне, якіи выкликали роздѣлъ межѣ церквою захѣдною а сѣхѣдною.

5. Кирило Турѣвскій. Сей грамотѣй бувъ сыномъ богатыхъ родичѣвъ и родивъ ся въ городѣ Турѣвѣ, що лежавъ недалеко Кіева. Зъ малку вчивъ ся въ Кіевѣ, ѡдтакъ постригъ ся въ черцѣ и вывчивъ ся священныхъ книгъ, такъ, що розумѣвъ ихъ бѣльше, нѣжъ всякій иншій сучасній грамотѣй. Опосля замкнувъ ся въ якѣйсь вежи и вправлявъ ся тамъ довго въ постѣ та молитвѣ. Покнявши тую добровѣльную вязницю ставъ людямъ пояснати писемо святе, и изъ-за того прославивъ ся на Руси. Князь и народъ Турѣвскій, дивуючись его наукамъ упросили митрополита Кіевского, чтобы Кирила поставивъ епископомъ въ Турѣвѣ, и митрополитъ вволивъ дѣйстно ихъ волю. Бувши епископомъ Кирило придбавъ собѣ таку славу въ краснорѣчію, що звано его „вторымъ златословеснымъ учителемъ“, с. е. вторымъ Златоустомъ. Умеръ около 1182. р. — Изъ писемъ его дѣйшли до насъ слова (проповѣди) на дни праздничный и воскресный, и такожѣ посланія (листы) та молитвы. И такъ числять 9 его слѣвъ, сказанныхъ въ церквѣ передъ народомъ, 3 статьи, выложенѣ въ формѣ листѣвъ або наукъ до черцѣвъ и т. и. *). Кирилу приписують такожѣ „посланія“ къ великому князю Андрѣю Боголюбскому.

Слова або проповѣди Кирила суть для письменныхъ людей досыть важны; — они подобають ся въ загалѣ бѣльше, нѣжъ звѣстне Слово Иларіона. Въ нихъ находимо деякія замѣтки про обычаѣ того часу: довѣдуемо ся примѣромъ, що правовѣрній люде наукъ его нерадо слухали, що тогдѣ были всеякій забобоны, якъ вѣра въ стрѣчу, въ чиханє, въ „грай“ птицѣ и т. и. Щѣ-до формы Кирило любѣвъ ся въ образахъ и символахъ. Такъ въ словѣ на нову недѣлю по пасхѣ християнство являє ся въ образѣ весны, а поганьство и жидѣвство въ образѣ зимы; грѣховный помыслы приймають видъ бурныхъ вѣтрѣвъ; старый завѣтъ прибивує ся мѣсяцеви, а новый сонцю. А вже-жѣ и „златословесный учитель“ своими науками не прятывавъ людей до церкви, тому-що не розумѣли его мовы церковно-славяньской. То-жѣ не диво, що въ пятую недѣлю по пасхѣ бувъ ѡнъ приневоленный отъ-се до народу сказати: „Икъ бы я щодень вамъ роздававъ золото або сѣрѣбло, мѣдъ або пиво, чи не приходили-бъ вы сюды оденъ передъ другимъ, хоча бы васъ и не кликано? Нынѣ же роздаю слова божіи, лучший ѡдъ золота и каменя дорогого, и солодшій ѡдъ меду, а вы не хочете таки приходити до церкви“.

*) Володимиръ В. любующийся въ ориентальнымъ церемоніаль дѣврскамъ, переймивъ ѡдъ Хазарѣвъ титулъ „каганъ“ (ханъ).

**) Уставъ Студійскій уложивъ Теодоръ Студитъ въ царгородскѣмъ монастырѣ св. Саввы посли правилъ св. Василия Великого. Монастырь же сей основавъ Студій, римскій патрицій.

***) Писанія Теодосія выпечатывъ Макарій въ „Извѣстіяхъ Акад. Наукъ“ по 2. отд. II. выпускъ 2.

****) Погодинъ въ Извѣстіяхъ Ак. Н. I. — Христоматія Ореста Миллера. Изданіє 2. С. Пб. 1866. стр. 196—198.

†) Русскія Достопамятности издаваемыя Обществомъ исторіи и древностей русскіихъ, учрежденнымъ при императорскомъ Московскомъ университетѣ Часть I. Москва 1815.

††) Памятники русскіей словесности XII. вѣка, изданные К. Калайдовичемъ. Москва 1821.

†††) Четви Минеи митрополита Макарія.

*) Памятники русскіей словесности XII. вѣка изданные К. Калайдовичемъ. Москва 1821.

СВАТОПЛУКЪ ЧЕХЪ.

(Дальше.)

Иная обширна поема Чехова, Vaeláv z Michalovic, вышла въ другомъ рочнику Květ-ovъ, а опёсла особно зъ иллюстраціями Адольфа Либшера. Поетъ дае ту образокъ зъ сумной добы чешской исторіи и людского житя, выкликуе бдгомѣнь нещасной для чешского народа битвы на Бѣлѣй Горѣ. Оповѣдане те такъ и палае жаромъ фантазіи и чинить Вацлава зъ Михаловиць историчнымъ эпосомъ. Цѣла поема, се широка, займаюча картина, якъ то погибавъ чешскій народъ по битвѣ на Бѣлѣй Горѣ; все проче въ нѣй, се только культурна сцена, на котрѣй упадокъ той бдгравесъ. Народъ представленъ ту въ особѣ Вацлава зъ Михаловиць, котрого батько, знатный чешскій вельможа, погибъ на Бѣлѣй Горѣ. Веѣ змаганя народній, якъ тоді могли проявляти ся, зосереджують ся въ особѣ Вацлава, але боротьба его противъ переважної силы не могла бути щаслива; безъ власної вини онъ мусить погибати, такъ якъ и народъ.

Щобъ читатель красше порозумѣвъ основу сего поема, подаю тутъ урывокъ зъ исторіи передъ- и по-бѣлогорской. Вже за цѣсаря Рудольфа, що сидѣвъ у Празѣ, стояли противъ себе двѣ религіійні партіи: католици и протестантска, чи красше сказати, гуситска. За Рудольфа набирала переваги католици партія, головно за причиною цѣсарского двора, опанованого Бзуитами. Але улягаючи погрозамъ партіи протестантской Рудольфъ змушений бувъ признати имъ свободу вѣры; та только жъ мандатъ его не подававъ имъ такой запоруки, якои жадали, черезъ що станы протестантскі завѣзвали на королѣвство Матвѣя угорского, прихильнѣйшого до нихъ. Матвѣй увойшовъ зъ войскомъ до Чехъ, але не мѣгъ ихъ успокоити. Мѣжъ тымъ умеръ Рудольфъ и по нѣмъ наставъ „найкатолицискій“ Фердинандъ II. Партія католици въ Чехахъ гордо пѣдняла голову и почала силою бдбирати церкви ненавистнымъ еретикамъ. По смерти Матвѣя призвали протестантскі станы на королѣвство Бодржиха Фальцкого. Ажъ коли 1618 р. протестанты выкинули зъ оконъ королѣвского замку въ Празѣ цѣсарского намѣстника Слявату, розпочалась тридцятилѣтна война, въ котрѣй по одній сторонѣ воювавъ Фердинандъ зъ спѣлцъ зъ католицкою партією чешскою и католицкими союзниками, а по другѣй сторонѣ протестанты, до котрыхъ клонилась все ще бѣльша часть народа. Въ нещаснѣй битвѣ на Бѣлѣй Горѣ д. 8 падолиста 1620 року они проиграли. Настало страшне переслѣдоване; люта була месть цѣсарска. Найчѣльнѣйші паны чешскі зѣстали постинані на старомѣйскѣмъ рынку въ Празѣ, маетки ихъ поконфисковані и подѣлені мѣжъ испанскихъ цѣсарскихъ генералѣвъ. Около 30.000 чешскихъ родинъ шляхотскихъ мусѣло шукати нового дому за границями краю. Права народній скасовано, людъ зруйновано, книжки чешскі попалено, такъ, що чешка земля въ томъ часѣ представляла образъ руины матеріальной и духовой. Ажъ теперь, по 200 лѣтахъ народъ чешскій ледво-не-ледво почавъ зъ того упадку пѣддвигати ся.

Погляньмо-жъ теперь на змѣстъ знаменитой Чеховой поемы. Въ рефектарѣ Бзуитѣвъ въ Празѣ зббрало ся товариство знатныхъ шляхтичѣвъ чешскихъ и испанскихъ, що по бѣлогорской битвѣ въ Чехахъ оселились подбѣтававши маетки вигнанныхъ або постинанныхъ на пражскѣмъ рынку протестантѣвъ. Коли пѣсля звичаю по молитвѣ передъ утчою мавъ одинъ Бзуитъ прочитати у-

ступъ зъ церковной исторіи, выпала та черга на гарного молодця, котрый звернувъ на себе увагу цѣлого товариства. Патеръ Сидецій выяснивъ имъ, що се потомокъ знатного роду протестантского, котрого бнъ дитиною найшовъ и въ законѣ виховавъ; до того ректоръ Бесковій додавъ, що молодець зъ дитячихъ лѣтъ задержавъ имя Вацлавъ. Зъ дальшихъ розговорѣвъ тыхъ гостей пѣзнаемо, якъ то рядили въ Чехахъ ті люде. Отъ примѣромъ воевода цѣсарскій Don Puerta, испанецъ, оповѣдае, що за три лѣта въ чешскѣмъ краю бѣльше душъ выдеръ чортови, нѣжъ Христосъ зъ усѣми апостолами за цѣле житє; а выдеръ онъ ихъ дуже выгѣднымъ способомъ, бо, якъ каже, еретикамъ лишь тоді

Слово правды въ глубъ душъ доходить,
Якъ гукъ бубнѣвъ на шафотъ ихъ вводитъ;
Свѣтло вѣры въ сердце ихъ ся втисне,
Якъ имъ голый мечъ до ока блысне.

Друга пѣсни вводитъ насъ въ монашескій садъ, куды выдѣлились зъ рефектаря новаци. Очаровані красою природы, они забувають про свои брѣвїарѣ. И на Вацлава выпывае чаръ природы; взявши на бѣкъ своего друга Конрада, бдкрывае ему свое сердце. Ген-то носивъ онъ за ректоромъ образъ Дона Гуерты на Градчаны; поки ректоръ забавлявъ ся въ замку, онъ блукавъ по замковѣмъ саду, ажъ зайшовъ до бесѣдки, въ котрѣй сидѣли Марія, нерѣдна дочка Дона Гуерты, родовита Испанка, и Игнація, Гуертова братаниця. Вацлавъ закохавъ ся. Облесный, пѣдозрѣваючій, многими лѣтами старшій Конрадъ бере то на себе вылѣчити Вацлава зъ любви.

Въ третѣй пѣсни Вацлавъ згадае про Игнацію и Марию. Бачить ихъ зновъ при обходѣ Божого Тѣла, коли приходять помолити ся передъ ѣвтаремъ, де онъ стоять зъ другими новацими. Тутъ углядѣвъ Вацлава поважнѣй старецъ, приступае до него и розпытуетъ его про его долю. Вацлавъ розказуетъ, що знае. Старецъ пѣзнае его. Выпытуетъ его дальше, чи знае имя Богуслава зъ Михаловиць, котрого голова висить на пострахъ на старомѣйскѣй вежи мостовѣй. Бувъ онъ стятый разомъ зъ другими знатными вельможами по битвѣ на Бѣлѣй Горѣ. Вацлавъ выказае свое обурене на того мужа, еретика и ворохобника. Тодѣ старецъ выявляе, що онъ — колишній слуга Вацлава, Амбросъ, а Богуславъ зъ Михаловиць — его батько. Онъ бувъ присутный при Богуславовой смерти, по чѣмъ утѣкъ на чужину зъ Вацлавовымъ братомъ Смѣломъ, котрый теперь вернувъ ся и завзываетъ людъ до оружя для новой пѣметы. На прощаніе втискае Амбросъ Вацлавоу въ руку чешку лѣтопись и ѣбѣцуетъ уразъ изъ Смѣломъ увѣльнити его зъ монастыря. Въ душѣ Вацлава кипить люта боротьба: зъ одного боку любовь и нещаснѣй родичѣ, зъ другого его особа и законъ.

Пѣсня четверта показуетъ намъ сцену, якъ Вацлавъ клѣчить въ костелѣ передъ монстранцією, выгѣтовленою на памятку щасливой побѣды надъ еретиками и уфундована его закону.

Онъ въ молитвѣ не схиляе скрань
Передъ узорочемъ тымъ на тронѣ,
Лишь чоло стискае у долонѣ
Въ дикѣмъ варѣ думъ и порыванѣ.

Въ души его чередуютъ ся картины: кровава старомѣйска кара, на котрѣй его батько вызывае его до пѣметы, щобъ пѣднѣвъ пошарпанный прапоръ, за котрый онъ поклавъ голову на колоду. Але зъ другого боку

Въ молодече сердце розогнене
Тихій звукъ пѣсенъ чарѣвно-красныхъ
Якъ бы огласъ райскихъ хорѣвъ лине.

Снять ся ему Игнація, и сонъ той розгонюе все те, що давило его сердце. Обѣщъ него клячить Конрадъ, который завистливо подстерѣгае Вацлава. На дворѣ реве буря, грянувъ грѣмъ, оба одскочили одъ дворя, але коли Конрадъ завывае Вацлава, щобъ зновъ приклякъ, той одповѣдае:

Нѣ, не хочу я колѣня схиляти
Передъ золотомъ! Блѣсучка та —
Богохульство! Даръ зъ рабункѣвъ клятыхъ
Мѣгъ бы-жъ бути мешканемъ Христа?

Душевна боротьба Вацлава остаточно рѣшила ся: ѣнъ выповѣвъ войну законowi и церквѣ. Теперь ѣнъ старася передъ Конрадомъ якъ небудь зменшити значѣне сцены въ костелѣ, щобъ тымъ швидше выдѣстатися зъ монастыря и разомъ зъ братомъ метити ся за народъ на полѣ битвы. Але Конрадъ повзаяе всюды за Вацлавомъ; той зрадливый монахъ хоче знати ще бѣльше. Вацлавъ о мало що вже зѣ всѣмъ ему не звѣривъ ся, коли въ томъ побачивъ въ его рукахъ свою лѣтопись.

„Га, шпионъ! Оддай ми книгу, гаде!“
Вергъ ся зъ тымъ до зрадного падлюки.
„Я оддамъ ѣ“ — шепнувъ голосъ зрады —
„Отцю ректорови въ власной руки!“

Въ сумеркахъ почалася боротьба мѣжъ обома. Конрадъ вырвався одъ Вацлава, а втѣкаючи замкнувъ дверь келіа.

Въ пятѣй пѣсни бачимо Вацлава вже третій день вязненого въ монастырѣ. На дотеперѣшній запыты одповѣдавъ мовчанкою. Въ концѣ визнавъ, що е еретикомъ, якъ бувъ его батько, и звалою всю вину народного нещастя на законъ Езуитѣвъ, зрывае зъ себе законну одѣжъ и наставляе имъ груди, щобъ зъ ней вырвали сердце, котрого нѣколи вже не назовутъ своимъ. Патры въ переляку слухали тыхъ слѣвъ, а ректоръ погрозивъ ему карою. Выйшли; Вацлавъ оставъ ся самъ въ вязниці. Заснувъ, а въ снѣ побачивъ брата Смѣла зъ Амброзомъ, якъ они на чолѣ войска метать ся за Бѣлу Гору. Побѣдили. Панство втекло до езуитского монастыря, при збѣгваню котрого Смѣлъ высвободивъ Вацлава. Черцѣ и женщины втѣкають до костела; а мѣжъ ними такожъ Донъ Гуерта и Игнація. Вацлавъ хоче спасти еѣ, але она одтручуе его яко ѣдступника одъ вѣры и ворога своего роду. По пробужденю Вацлавъ просить Бога, щобъ выявивъ ему, чи за его волею упавъ народъ ческій и чи мае ѣнъ зѣстатися въ законѣ. Серце перемагае. Онъ ставея зновъ сыномъ своего батька и народа. Въ томъ приходитъ патеръ Сидеці, котрый Вацлава выховавъ и надѣявъ ся мати зъ него знаменитого члена закону. Говорить до него якъ любячій оуѣкунъ, а коли бачить, що въ законѣ его не утримае, хоче бодай удержати его въ вѣрѣ и обѣщюе, коли-бъ ѣдвернувъ ся одъ теперѣшнихъ своихъ религійныхъ и народныхъ поглядѣвъ, що Гуерта дасть ему свою выхованку за жѣнку и выеднае для него одинъ изъ сконфискованныхъ маєтковъ его батька. Вацлавъ вагуетъ ся, але остаточно одповѣдъ его була не по мысли Сидеці. Тодѣ Сидеці выявляе, що его чекае смерть, бо — говорить дальше — Смѣлъ, братъ его, зѣставъ схопленный уразъ изъ Амброзомъ и завтра мають бути страчений. Подчасъ празнику

Божого Тѣла Конрадъ выслунавъ розмову Вацлава зъ Амброзомъ.

Въ пѣсни шестѣй и послѣднѣй поетъ впроваджуе насъ до костела, де ѣдбувае ся слѣбъ Маріи и Игнаціи. Игнація наразъ захитала ся, а въ хвили, коли мае приступити до ѣвтаря, очи всѣхъ обертають ся на наддверный ганокъ костельный, на котрѣмъ показавъ ся блѣдый монахъ — Вацлавъ. Пошастилося ему уйти зъ вязницѣ. Ѡдти запалиоу народъ огнистою промовою до бунту, коли въ томъ показуеся коло него Конрадъ. Оба починають бороти ся. Игнація видячи се, зрывае собѣ вѣнокъ зъ головы и вытягае руки до Вацлава, который занятый увесѣ еи появою, на хвилю послабѣ въ боротьбѣ, черезъ що Конрадъ взявъ надъ нимъ перевагу, але стративши рѣвновагу оба черезъ поруче церковной галеріи падаютъ до долу мѣжъ народъ.

Франтишекъ Ржсгоржъ.

(Дальше буде.)

МАРКІАНЪ ШАШКЕВИЧЪ.

(Кѣлька слѣвъ о его значеніи. * Читано въ Хоростковѣ, подчасъ выдѣрки академ. молодѣжи 1885 р.)

(Дальше)

III. М. Шашкевичъ уродився передъ 74-ма роками (1811), въ селѣ Подлісе (Podlisie), олеського деканата.* Бувъ сыномъ незаможного руского священника; кромѣ него було ще кѣлька братѣвъ и сестеръ, — Маркіанъ бувъ найстаршимъ сыномъ. Укѣнчивши зъ добрымъ успѣхомъ нормальный школы и гимназію, вступивъ Маркіанъ маючи 19 лѣтъ до семинаріи у Львовѣ, и записавъ ся на философію (теперь VII-VIII гимн. класа). Але ту ему не пошастилося. Его прогнано за дрѣбну провину зъ семинаріи, батько згрызъ ся и умеръ, мати лишилася зъ дрѣбными сиротами, а самъ Маркіанъ почавъ занепадати на груди. Три роки ѣдбувавъ Маркіанъ тяжело, зарабатуючи власною працею на хлѣбъ. Укѣнчивши за той часъ философію, удаеся ему по 3 лѣтахъ выпросити, що приймають его зновъ до семинаріи, вже на теологию. Укѣнчивши теологию (въ 27-мѣ роцѣ жити) женить ся, высвѣчуеся, и блукаетъ потѣмъ черезъ пять лѣтъ, т. е. до самой смерти, по мизерныхъ приходахъ. Послѣднего нѣвѣ року переелегаетъ въ лѣжку; умеръ на сухоты въ 33-мѣ роцѣ жити; на смертѣй постели одержавъ вѣдомѣть, що дѣстане прихѣдъ въ Золочевъ.

Оттака — въ коротцѣ — була судьба Маркіана Шашкевича. Лише въ дитинячихъ и хлѣпачихъ лѣтахъ зазнавъ ѣнъ трохи добра; потѣмъ разъ у разъ горе, недоля, недуга. Бачучи его дарованія радивъ ему еп. Спѣгурскій, щобъ высвѣчуваеся безженнымъ и лишаеся у Львовѣ; але Маркіанъ

* На наше запытане отримали мы зъ Подліся, одъ Виреп. о. Ю. Тарнавского слѣдуючу одповѣдъ: „Въ метрицѣ рожденныхъ Подліся находить ся: Martianus, filius Simeonis Szaszkiwicz et Elizabethae natae Romano Andykowski, die 6-a Novembris 1881“... „Маркіанъ ховавъ ся у своего дѣда Романа Аудяковского“... Що тыкаеся назвы Подліся, то народъ называе его *Подліся*, здае ся що для того, що оно лежитъ подъ лѣсоу гороу. — Зъ нашей стороны додамо, що въ шематизмахъ зъ 1847 и 1855 р. читаемо Podlisie, а вже шематизмъ зъ 1884 р. пише „Подлѣсье“ и „Podlesie“; самъ Шашкевичъ пише въ Русалцѣ: Подлісье. Подлісье може що до назвы мати аналогію въ такихъ назвахъ якъ: Туре, Козле (на Шлѣску), Wil[k]no и т. и., а неконче зватися одъ лѣсоу горы (тогда писати-бъ треба: Подлѣсье); въ кождѣмъ разѣ „лѣса“ гора не промовляе за Подлѣсьемъ. Подлісье было такъ само якъ Княже власностею приятеля-оуѣкуна Шашкевичѣвъ, Тадея Василевского. Original from

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

не бажав почестей, він тужив за селом, за мирним родинним життям, де би міг спокійно віддаватися своїй праці.

Чи ж міг такий бездольний чоловік, як він, багато зробити, — чи міг бодай хотіти все те довершити, що розпочав? Треба признатися, що важливіші результати його праці дуже скоро можь зраховати: 22-літнім молодцем заходить ся коло видання альманаха п. з. „Зоря“; але уряд не дозволяє. По 4-х літах видає в Будимі, на Угорщині (бо в Галичині знов не позволено) невеличку книжочку п. з. „Русалка дністровая“, в 1000 примірниках; але коли „Русалка“ появилася в Галичині, уряд конфіскує цілий наклад, а Шашкевича і кількох його товаришів мало що не попрогновано зь семінарії за „Русалку“. Яка-ж була причина сей конфіскати, та ще й конфіскати споводованої Русином цензором? Єдина причина була ота, що „Русалка“ була написана живою, народною мовою, та на половину фонетичною правописом, а крім того лежала причина конфіскати хіба ще в тому, що автори поміщених в „Русалці“ віршів поназивали себе словянськими, себто „поганськими“ іменами: Шашкевич — Русланом, Іван Вагілевич — Далибором, Яков Головацький — Ярославом!... Окрім „Русалки“ видав Шашкевич друком ще лиш один маленький стишок (в честь імператора Франца I.), і невеличку брошуру в обороні словянської азбуки против лат. алфавіта. Були вправді друковані ще деякі твори Маркіяна, але аж по його смерті, а багато дечого пропало в рукописи.

От і вся письменна діяльність Маркіяна Шашкевича, діяльність, за котру приходилося йому, і без того вже побитому недугою, терпіти не лиш докори начальства, але і насміхи многих своїх товаришів в семінарії. Чим же-ж так важка ота невелика діяльність? Де-ж заслуги Шашкевича? Аж-ж одна граматика Йосифа Левницького видана на 3 роки перед „Русалкою“, більша, ніж всі писемна Шашкевича разом взяті. На всі повисші питання відповідало передовсім відзовами о Маркіяні його-ж товаришів.

IV. „Середнього візросту, щуплий а меткий, волосє ясно-русє, очі сині, тужні, носик невеличкий, кінчастий; — лице худощавє, бліде, виражає якусь тугу і боліть. Сам був м'якого, доброго серця, в товаристві дотепний і забавний, показував себе веселим і шаловливим. Лиш коли розговорив ся за Русину, народність, за рідний язык, родиму словесність і пр., тогди показала ся вся сильна душа его, котра в том слабovitом тілі жила, очі блиснули живістю і якимсь свитим вихованєм, чоло трохи приморщило ся і лице набрало якоесь грозної поваги; говорив сердечно, сильно переконував, бо му зь серця ишло, він цілий тим духом жив і віддыхав“ — тими словами описує нам Шашкевича один его близький знаомий і товариш, Головацький. Вже зь того опису бачимо, хто був Шашкевич, і чим він був для своїх сучасників-товаришів. „О безсмертний Маркіяне“, чуємо зь уст иншого товариша Маркіяна (Козановича), „ти зажег огонь в мой груди, котрий лишє гробова персть пригасити зможе“. Він, каже третій, (Устиянович) „здівав совершенну переміну на земли Галича, він, казав бим, збудив Русь від глибокого сну“. Маркіян Шашкевич робив вражєне дуже поважного чоловіка (між питомцями семінарії), каже четвертий, не мавшїх шастя его ближе знати, а тільки бачившїй его; мы бы сказали: Шашкевич умів бути поважним.

Синь убогого руского попа, загартований нещастями в школі життя, мав Маркіян окрім вродженого

таланту также і доволї спосібности познати жите, познати людске серце. І за молоду і познійше, як руский священник, міг Маркіян придивитися доли простого народа, познати его потреби, а що умів зь пожертвованєм прибути зь помочю сему народови, се посвідчає платий его сучасників, оповідаючи, як Маркіян заратував одного разу послідним своим грошем свого убогого прихожанина; а що умів відчути злиднї народа, се бачимо также і зь его писемь. Велими симпатичний в обходженю, що згідно признають всі его товаришів, — сам високо образований, що бачимо вже зь его діяльности, зь его писемь, — сам твердо переконаний о правді своїх слів, що слідно зь кожного его слова, — мав Маркіян всі ті власности, котрі потрібні старшому провідникови молодіжи. Тож і не диво, що тїснійший кружок его товаришів приляг був до него всею душею. Се не пересад, що Маркіян запалював в грудях своих товаришів огонь, котрий лиш холодна могила могла пригасити: доказом сего не лиш слова, але і діяльність сих его товаришів; особливо-ж оживлена, одушевлена діяльність Головацького — що так скажемо — вся, ще через яких десять літ по смерті поета, дыше Маркіяновим духом, его горячою душею.

Високе образованє Маркіяна, его ознакомленє зь усіми важливішими творами сучасних словянських, сучасних українських писателів і учених, его знаомство зь многими чеськими, польськими і рускими просвіщеними людьми, его невсїшня праця передовсім надь образованєм себе самого — позволили ему, при вроджених его дарованиях, лекше виробити собі загальнійшї, основні, провідні думки, — а его быстрый, всесторонний ум, по-при всїй поетичности его вроди, остерігає его передь похибками. В усіх писемях Шашкевича переважає великий душевний спокій, внутрішня гармонія; не бачимо там ніяких бурливих сумнівів, тяжкої боротьби зь собою, — що найбольше лучаєсь в деяких стихах сумовита безнадійности, порываюча резигнація зь всяких виглядів на личне шастє, на ліпшу долю, а часом вирвеє горка скарга на недолю; але жалє свій виказує поет так само спокійно, як і радість, коли надїя на хвилю завитає до зболлого серця.

Там нещасє думаю, тяжка мовь могила

Середь степу о півноч сумненько думає.

Згадка в души печальної тужно згомотїла,

Бо сплынули радости, як Дістєрє сплыває.

Мило ми зь буйним вїтром, зь блудными марами:

Студена тая доля кь серденьку принала.

Одразу, немов безь надумуваня, безь сумнівів, лишє раз кинувши оком на сучасній змаганї словянських племен, вступив Маркіян зараз при першом своєм выступленю на добру дорогу, на котрій до кінця життя вистрєвав, на котру повів і своих товаришів, а зь его ясних провідних думок і тепер ще майже нічого анї відкинути, анї додати не можна.

Іншї спирають ся, надумують ся, мучать ся надь ученим, книжним языком: Маркіян одним своим стихом, написаним гарним, звучним, живим народним словом, одушевляє своих товаришів. Молодїж безь суперечки знає его своим провідником, а один єдиний стишок Шашкевича рїшає на завсїгды питання: як маємо писати, щоб письменність наша була жива, пожиточна, щоб сповнила своє завданє; одним стихом своим показує Маркіян наглядно, як треба писати, щоб оживити змертвїлу письменність. І вся молода генерація иде за ним, — иде по часті і старша, а небагом вже

нѣкому и на думку не приходитъ, спиратись надъ тымъ питаннямъ. Дякуючи Шашкевичеві, такій стишокъ якъ „Воззрѣніе страшилища“ пынѣ вже не можливий.

Правда: Маркіянъ мавъ взорѣ, мавъ пѣснѣ народній, мавъ твори українськихъ писателѣвъ: але-жъ, якъ каже звѣстна приказка, було бы теперь вже и Колумбови легко ѓдкрыти Америку. Знали пѣснѣ народній, знали твори українськихъ писателѣвъ и иншій передъ Маркіяномъ, знавъ ихъ и цѣнивъ Іосифъ Левицкій, а прецѣ що-йно Шашкевичъ зачавъ чисто по народному писати.

Шашкевичъ першій привертає своимъ живымъ словомъ и живымъ примѣромъ для нашої народної справи молодѣжь нашу, если не всю, то бодай значну часть ей, — привертає еѣ до рѣдного слова, до родимого народа, до свободныхъ, гуманныхъ думокъ:

Откинъ той камѣнь, що ти сердце тисне,
Дозволь, въ той сумный тынъ
Най свободныи сонѣчко забысне:
Ты не неволѣ сынъ!

пише Маркіянъ до своего товарища Козановича. А въ иншомъ стишку каже:

Руська мати насъ родила,
Руська мати насъ повила,
Руська мати насъ любила —
Чомъ же мова ей не мила?
Чомъ ся не вътыдати маємъ,
Чомъ чужую полюбляемъ?

Напослѣдъ наведенный, гарный стишокъ вельми характеристичный для спокойной, повной гармоніи душѣ нашего поэта: Руська мати насъ повила, Руська мати насъ любила, Чомъ же мова ей не мила?!

Участь молодѣжи рускои въ польскихъ ворохобняхъ стаєсь ѓдъ часѣвъ Шашкевича щоразъ меншою, и если на-вѣтъ коли опѣсѣла молодѣжь наша зближаєсь до Поляковъ, то лише яко самостойна, рѣвноуправлена сторона, свѣдома своего народно-го достоинства. И ту треба було когось, щобъ ѓдкрывъ невидящимъ очи, а звѣстно, що разъ провидѣвши, чоловікъ добровѣльно у пропасть не поуснеє.

Шашкевичъ засновує мѣжъ своими товарищами постійный кружокъ, котрый сходиться ся, щобъ обговорювати подѣ его проводомъ рѣжній литературній и политичный справы. Члены сего кружка прибирають словянекій имена (Руслапъ, Далиборъ, Ярославъ, Велимиръ и т. д.) и записують ся въ спѣльне альбумъ, назване „Руска Зоря“. Шашкевичъ звертає увагу товаришѣвъ на рѣжній книжки; онъ заходить ся вразъ зѣ своимъ кружкомъ около выданя (згаданого вже, забороненого) альманаха „Зоря“; члены кружка збирають народній пѣснѣ, пословицѣ и т. п. Брошурка Шашкевича противъ латинского абеаццѣ выходитъ за грошѣ зложенъ товаришами. Заходомъ кружка, а за грошѣ старшого руского патріота, ученого Николы Верещинского выходитъ звѣстна „Русалка дѣйстрова“.

Будучи на другомъ роцѣ богословія выголоше Шашкевичъ въ семинаріѣ першу публичну промову до питомцѣвъ по руски, а въ пѣвъ року опѣсѣла выголошуютъ — онъ и два его товаришѣ (Устѣяновичъ и Величковскій) першій три рускій проповѣди одного дня (на Покрови) въ трехъ львѣвскихъ церквахъ. Зъ кѣлькама близкими товаришами своими зносить ся Шашкевичъ лично и письменно ще и опѣсѣла, блукаючи по приходяхъ.

Володимиръ Коцювскій.

(Конецъ буде.)

Нові матеріялы до исторіи уніи.

(Конецъ.)

Жигмонтъ Ваза бувъ тымъ ревнѣйшимъ католикомъ, що зъ протестантствомъ визалась въ его душѣ згадка про родиний нещастя, згадка, що племянникъ-узурпаторъ позбавивъ его ѓтца, а его самого въ имя протестантизму — шведского престола. Зъ католицкою реакцією була звязана его надѣя, засѣсти колись и на батьковскѣмъ тронѣ, а дорогою до той цѣли було скрѣплена католицкои идеѣ въ Польшѣ. Такимъ чиномъ помагає онъ рости въ силу Ёзунтамъ, а головною цѣлею его панованя стаєсь пропаганда католицка мѣжъ протестантами и православными.

Однакъ рѣчь ясна, що вся сила Ёзунтовъ и латиньскои іерархії, вся сполучена сила короля, польскихъ магнатѣвъ и шляхты нѣчого не могла-бъ запѣдѣти, скоро бы супроти неї стаяла дружно до обороны православна руско-литовска шляхта, іерархія и народъ. Напѣръ свѣткои и духовной власти нѣкъ не пояеніе скорого розповсюдження уніи на Руси. Ученый авторъ примѣчає дуже справедливо, що се дуже фальшива засада, поленювати важкій историчный звороты въ политичномъ або суспѣльномъ житію народѣвъ мѣрами политичной власти. Дотеперѣшня исторія уніи попадала разъ-по разъ на ту дорогу, котра, якъ мы уже разъ сказали, мало що пояеное.

Важною причиною розширення уніи було розповсюдження протестантской науки, котра бѣльше пѣдѣрвала православіе на Литвѣ, нѣжъ пошкодила католицизму въ Польшѣ*). Протестантизмъ ослабило силу православной церкви якъ разъ въ часѣ починаючої ся боротьбы, коли католицизмъ найшовъ собѣ крѣпкого, не перебираючого въ средствахъ поборника въ орденѣ Ёзунтовъ. Однакъ и та причина не мала своего жерела въ загальныхъ засновахъ народно-го житя, и она сама собою була надто ѓдѣрвана и случайна, щобы нею пояснити такъ важный и глубоко идущій переворотъ, якъ заведеніе уніи.

Головнымъ внутрѣшнимъ услѣвомъ скрѣплення уніи вважає п. Левицкій крайный унадокъ православія, особливо унадокъ православной іерархії и высшихъ представителѣвъ рускои церкви. И давнѣйшій историкъ указували на сей проявъ, однакъ они не признавали ему того значѣня, яке онъ мавъ въ дѣйствости. На сеѣ фактъ треба положить головну вагу. Онъ бувъ самъ собою такъ великій, що безъ него не були бы всѣ инші причины въ станѣ выикати церковной уніи, и наоборотъ: онъ мѣстивъ самъ въ собѣ только небезпеченства, що если бы ѓднали всѣ прочіи внѣшній впливы, самъ той фактъ мусѣвъ бы бувъ неминучо привести литовско-руську церковь если не до уніи, то все таки до иншихъ, такъ само важныхъ потрясенъ.

Розстрѣй въ церковной іерархії бувъ дѣйстно крайный: высокій духовный становиска, а радше привязанъ до нихъ до-тациѣ захищували свѣтскіи люде; епископства и архимандріѣ продавано; непризванъ іерархії волочили ся по краю и вели себе дуже неморально; монашество и старій традиціѣ падали; низше свѣтске духовенство было неопоротне и темне... И то все дѣяло ся саме въ той часѣ, коли на Литвѣ и Руси заворушили ся умы протестантскихъ рухомъ, коли сей рухъ огорнувъ не только рускихъ магнатѣвъ и шляхту, але про-дѣръ ся бувъ до низшихъ и найнищихъ верстовъ народу. Чи-жъ можна дивуватись тому, що литовско-руська церковь тратила свой священный авторитетъ въ очахъ сучасныхъ, котріи цѣлыми толпами переходили въ чужій вѣры и секты?

Природною ходою фактовъ починаєсь энергична реакція православія въ цѣли спиненя дальшого розкладу. Реакція сеѣя выражаєсь засновуванемъ звѣстныхъ церковныхъ братствъ. Однакъ новоповстаючій Ставропигіѣ мѣстили въ собѣ нові небезпеченства для православной церкви, бо вмѣшуване свѣтскихъ людей роздражнювало іерархію, котра не хотѣла мати надъ собою нѣякои контролѣ. Сіѣръ львѣвскон Ставропигіи зъ Балабаномъ е сумною иллюстрацією тодѣш-

*) Въ своей передмѣлѣ застановляєсь авторъ подрѣбно такожъ надъ содиніянствомъ на Руси. Онъ помѣстивъ въ „Кіевской Старинѣ“ разправу о „Содиніянствѣ въ Польшѣ и югозападной Руси въ XVI и XVII. вѣкахъ“, котра опѣсѣла выйшла въ окремѣй ѓбѣтцѣ (Кіевъ 1892). Въ ѓдномъ зъ попереднихъ речникѣвъ „Зорѣ“ было подане справозданіе про ту працю.

ныхъ односинъ, котрй нѣкакъ не могли скрѣпити православія супроти папуючої латинської церкви. Конецъ такихъ спорѣвъ бувъ остаточно такий, що они послужили епископамъ причиною шукати собѣ независимого становища въ уніі.

Якъ сказано, були ті рѣчи въ меншій або більшій мѣрѣ звѣстні і давнѣйше; п. Ор. Левицкій має однакъ тую заслугу, що вінъ роздѣлявъ і въ пояснені історичнихъ фактѣвъ і переворотѣвъ основні причини одъ менше важнихъ. Черезъ те праця его єсть важнымъ здобуткомъ въ історіографіі про церковну унію.

Ка.

ДРОБНІЙ ВѢСТИ ЗЪ ЛИТЕРАТУРЫ И НАУКИ.

Першій томъ „Рускои историчнои бібліотеки“ видавапои проф. Олександромъ Барвѣнськимъ въ Тернополи, вийшовъ сими днями і мѣститъ въ собѣ на 154 сторонахъ великои 8-ки гарного і виразного друку „Коротку історію Руси“ Стефана Качала, посвячену тов. „Просвѣтѣ“. Єсть со докладний витягъ історичної часті зъ звѣстного дѣла нашого патріота і писателя „Polityka Polaków względem Rusi“, зладжений первѣстно для „Кіевской Старини“, а одтамъ зъ деякими доповненнями і зъ доданемъ „Показчика“ назвъ географичнихъ і именъ власныхъ переведений на нашу мову. Ся цѣнна робота въ видавництвѣ „Рускои истор. бібліотеки“ покладена наче підвалина (або радше якъ загальний вступъ) до великои будовлѣ нашои народнои минувшини. За нею слѣдує І. томъ дробныхъ монографій Н. Костомарова, що поясняють саму суть і історичний розвитокъ нашои народности. За тымъ підуть основані на найновѣйшихъ дослѣдахъ історичній роботы про княжій періодъ нашои історіи послѣ Иловайского, Смирнова, Дашкевича і др. Занимъ подамо зъ подѣ компетентного пера докладнѣйшу оцѣнку першого тому якъ і цѣлого плану сего видавництва, позволимо собѣ звернути увагу нашихъ читателѣвъ на безмѣрну его важность для подъему нашого народного почутія, для повного освѣдомленія о нашій минувшині і теперѣшности, для усуненія тыхъ тысячныхъ хибныхъ поглядѣвъ, котрй доси ще живуть въ нашій суспѣльности, витвореніи такими некритичними роботами а радше политичними памфлетами, якъ „Історія Руси“ Дѣдицкаго. Величье видавництво пр. Барвѣнського, подаючи довгий рядъ найкращихъ жереловыхъ праць про історію Руси-Украины, повинно особливо зъ Галичинѣ стати ся підвалиною нового, ширшого народного, наукового і литературного руху, подаючи такіи взорѣцѣ історичної роботы, критичной методы а заразомъ живого, ясного і поважного стилоу, якъ безсмертній монографіи Костомарова, якъ праць Антоновича, Ореста Левицкого, Дашкевича і др. „Руска исторична Библіотека“ виходить въ Тернополи неперіодичними (менше больше що два мѣсяцѣ) томами въ 10—15 листѣвъ печатныхъ. Каждый томъ, що становить для себе окрему цѣлѣсть, можна передплачувати оддѣльно. Передплата на оденъ томъ безъ пересылки 1 зр. 20 кр., съ пересылкою franco 1 зр. 30 кр., — рекомендованоу 1 зр. 40 кр. На умисне замовлене можуть передплатники доставати що два томы оправні въ англійске полотно зъ золоченымъ витискомъ, за доплатою до поданои цѣны 45 кр. на кожій два томы. Передплачууючій П. Т. можуть достати ще томъ І. по цѣнѣ пренумераційнои. Передплату найлучше пересылати переказомъ подѣ адресоу: Олександръ Барвѣнскій въ Тернополи. Замовившій оправні примѣрники достануть ихъ въ другій половинѣ лютого. Дальшій замовленія на оправні примѣрники приймають ся.

Заявлене. Въ 21. ч. „Зорѣ“ зъ минушого року помѣщений бувъ листъ Тургенева до п. М. Драгоманова вразъ изъ примѣткою до сего листу Вп. адресата. Листъ сей і примѣтка передані були до напечатанія въ ишѣй нашой часописи, і для того п. М. Д. въ письмѣ до редакціи „Зорѣ“ протестує противъ оголошенія того листу вразъ зъ его заміткою въ „Зорѣ“ зъ минушого року, що мы на виразне его жадане констатуємо.

Редакція „Зорѣ“.

Товариство „Просвѣта“, перше і найважнѣйше зъ усѣхъ нашихъ товариствъ народныхъ, выдало сими днями „Справоздане“ зъ дѣяльности своєї за р. 1885, зъ котрого виймаемо слѣдуючій дані, котрй красне одъ усейки похвалы выкажуть хосенность і велику донесенность того товариства. „Просвѣта“ числить звышъ 1600 членѣвъ, зъ котрыхъ въ р. 1885 найбільша часть, бо 1360 зложили членскій вкладки.

Всего доходу мало товариство въ томъ роцѣ 6.270 зр. 53 кр., а всѣхъ выдатковъ 6.270 зр. 53 кр., зъ чого однакожь 2.509 зр. 25 кр. повернено на закуплене цѣнныхъ паперѣвъ, отже на збольшенне коренного фонду товариства, котрый теперъ выносить кругло 13.600 зр. Найважнѣйшій выдатокъ товариства — на друкъ книжочокъ — выносивъ 1.395 зр. 87 кр., котрымъ то коштомъ выдано шѣсть книжочокъ (мѣжъ ними одна, Календарь, значного объема кольканайцати аркушѣвъ) въ загальномъ числѣ 13.000 примѣрниковъ. Окрѣмъ коштѣвъ друку лишій кошты издавництва (ремунерация авторамъ, корректа, стемпель на календаръ і т. и) выносили 754 зр. 22 кр. Доси выдало вже товариство 89 книжочокъ, пересѣчно въ 2—4, а деякіи навѣтъ въ 8, і 12 тысячахъ примѣрниковъ. Вартѣсть книжочокъ находячихъ ся на складѣ, выносить звышъ 18 тысячъ, до чого додати ще треба претенсіи, якіи має товариство до рѣжныхъ людей і книгаренъ взявшихъ книжки „Просвѣты“ въ розпродажъ, і выносличъ поважну суму 7.394 зр. 11 кр. Загаломъ весь маєтокъ „Просвѣты“ выносить въ теперѣшну пору 40.687 зр. 79 кр. Въ бѣжучѣмъ роцѣ прибуло товариству 324 новыхъ членѣвъ, а мѣжъ ними 99 селянъ, 30 мѣщанъ, 14 учителѣвъ народныхъ, 29 священниковъ, 47 людей зъ свѣтскои интеллигенціи, 5 братствъ церковныхъ, 6 товариствъ і 94 читальнѣ. Читальнямъ, братствамъ і товариствамъ на основини бібліотекъ подарувала „Просвѣта“ своихъ выданъ въ вартѣсть 750 зр. 27 кр. Для читальнѣ выдало товариство вже третій накладъ статутѣвъ, якъ такожъ другій накладъ формулярѣвъ для касъ пожичковыхъ. Правдивымъ поступкомъ на полѣ читальнскаго руху вважає справоздане завязане двохъ „комитетѣвъ для читальнѣ“ при філіяхъ „Просвѣты“ въ Тернополи і Станиславѣ. Крѣмъ того виплатило товариство 167 зр. заномогі для рѣжныхъ литературныхъ підприємствъ і на ту саму цѣль 180 зр. зворотной заномогі (въ той сумѣ й 100 зр. дано п. Барвѣнському на выдане „Рускои историчнои бібліотеки“). Въ концѣ брало товариство живу участь і въ усѣхъ значнѣйшихъ патріотичныхъ обходахъ минушого року (юбилей Конисского, вечерокъ въ пам. Шевченка, похороны Евгенія Желеховского, В. Шашкевича, К. Гушкевича і поминки Н. Костомарова). Отсе котроткій фактичный образъ дѣяльности „Просвѣты“. Тѣ факты і тѣ цифры самі за себе говорятъ, а мѣла ихъ стане въ десятеро голоснѣйшоу, коли порѣвнати ихъ зъ цифрами про дѣяльність н. пр. „Macierzy polskiej“, котра на 12 книжочокъ выдала кошту 8000 зр. або котроу выдавництво „Niedzieli“ при 990 (?) платныхъ пренумерантахъ і 3000 зр. краєвои субвенціи не виплачує ся!

Оголошене. Дѣлимось зъ читателями милоу звѣсткою, що въ одномъ зъ найблизшихъ нумерѣвъ „Зорѣ“ надѣмось подати біографію талановитого поета украинского Степана Руданского вразъ изъ его портретомъ і образомъ его могилы.

ПЕРЕПИСКА АДМИНИСТРАЦИИ.

Вп. Гос. Тыхъ въ Хлѣбичинѣ: Не можемо. — Вп. Мик. Цв. въ Черниг.: „Зорю“ высылано Вамъ въ р. 1885 правильно; бракууючій чч. готовіи мы въ друге выслати, але чи дойдуть до Васъ, за те не ручимо. Портретъ Шевченка пойшовъ зъ 1-имъ числомъ, а окремо календаръ „Просвѣты“ за розпискою; вышлемо ще образы. — Вп. М. Ф. Ком. въ Уманѣ: Що до книжочкъ повѣдомию Васъ невагомъ окремымъ письмомъ. — Вп. В. Бор. въ Єлис.: „Зоря“, „Дѣло“ і „Зеркало“ будутъ Вамъ высылані на замовлене. „Господъ і Пром.“ переставъ виходити. „Новое Зеркало“ высылано до конця року, але здаєсь въ дорожъ пропадало. — Реклямовану Зорю і библ. вышлемо, коли только достанемо тѣ чч. одъ давнѣйшого Властителя-редактора. — Нѣм. рускій словарь єсть лишь одинъ Партыцкого; латинско-русского або грецко-русского нема ще доси жадного. — Перекладъ руско-укр. библіи нов. завѣта можъ ту достати по цѣнѣ 30 кр.

ОДЪ АДМИНИСТРАЦИИ.

Сими днями розписне ся розсылака прейі для тыхъ Вп. Пренумерантовъ, що зложили цѣлу пренумерату на р. 1886 зъ горы і выбрали собѣ премію изъ поданого спису — такожъ розсылати ся будутъ і образы замовленіи по нижней цѣнѣ.

Слѣдуюче число „Зорѣ“ получать лишь тѣ, що зъ пренумератоу на р. 1886 зголосили ся.

Нашихъ Вп. Довжниковъ зъ року минушого просимо о якъ найкорше вырѣшане рахункѣвъ.

Одповѣдає за редакцію: Д-ръ Олександръ Калитовскій.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка, подъ закладомъ К. Боднарского.

Выдає Товариство имени Шевченка.

Digitized by Google

URBANA-CHAMPAIGN